

כאמרו קרן לא נהג כבודו... (מגילת אסתר)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאגת אריה 17/25 קרית ספר 71919 מודיעין עלית ארץ ישראל

גליון מספר 496

הוצאה ע"י בנם הגה"צ הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"פ הר"ר צבי בחר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, ט חשוון התשע"ד. מסכת שקלים דף ב – דף יג

[מן התלמוד ירושלמי, לפי סדר הנדפס בתלמוד בבלי דפוס ווילנא]

על השקלים כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו ויהיה עתיד ליתן. ולא נקט דין הבאה למקדש.

ד מתניתין, ועל הכלאים. כתב הטורי אבן (מגילה יג): דמתניתין אתיא כר' עקיבא דסבר דאסור לקיים כלאי זרעים כדאיתא בעבודה זרה (סד). אבל לרבנן שרי. והנה בקרבן העדה פירש דמכריזין שימעטו הזרע האחר, שלא ישאר בו רובע קב לסאה. אמנם הברטנורא (פ"א מ"א) פירש דכשגודלין הזרעים צריך לעקור את כולן ואפילו אחד באלף, ומשום דתרי מיילי דכל חד לחודיה שרי, ונאסרו בתערובת, לא שייך בהן ביטול. וכן כתבו התוס' (גדה סא.). והתוס' עבודה זרה (סה): ד"ה הבגד הקשו דמאי שנא מבשר בחלב דלחודיה שרו ובתערובת בטלי בששים. ותירצו, דשאני בשר בחלב דגלי קרא להדיא דבטל, כיון דדרך בישול אסרה תורה דהיינו בנותן טעם.

ה מתניתין, ומתקנין את הדרכים. עיין בקרבן העדה, וכן כתב הברטנורא. וכתב התפארת ישראל דלטעמא דמשום רוצחים, צריך לפרש דבקיץ חיישינן טפי לרוצח בשוגג, משום דאז מצויין האנשים יחד יותר מבימי החורף. והרש"ש הקשה, מו"ל הוצרך הברטנורא לפרש טעם מיוחד לתיקון הדרכים הא לא גרע משאר צרכי הרבים. ותירץ, דרבותא הוא. דאף על גב דלא חלפו ימי הגשמים לגמרי, והלכך במועד נמי מתקנין הדרכים, מכל מקום מתקנין אותן גם באדר משום הני טעמא.

ו מתניתין, ועושין כל צרכי הרבים. כתב הרמב"ם בפירושו המשניות, דכל צרכי הרבים דהיו מקולקלין ולא תקנום במשך ימות השנה, מזדריזין וממהרין להשלימן ולתקנן בחודש אדר. והרש"ש הקשה דהוא תימיה דבט"ו אדר דהוא זמן הפורים

דף ב ע"א
א מתניתין, באחד באדר וכו'. כתב התפארת ישראל דהא דמכריזין שלושים יום, משום דזהו זמן בית דין. ונותנין למי שאין לו, שישתדל לשקול בתוך אותו הזמן. ובפירוש ריבב"ן כתב, דהוא מדינא דדורשין בהלכות החג שלושים יום קודם. ובשקל הקודש (פ"א הלכה ט ד"ה באחד) כתב, דעיקר הטעם כהתפארת ישראל הוא דאיתא במגילה (כט): לטעמא דדורשין בהלכות החג, היינו לראיה דמשך ההכנה הוא שלושים יום.

ב מתניתין, באחד באדר משמיעין על השקלים. שנינו במסכת מגילה (כט). דקורין פרשת שקלים בראש חודש אדר שחל בשבת. ובגמ', שם מיייתי למתניתין דידן דמשמיעין על השקלים, וקאמר דמשום הכי מקדימין וקורין באחד באדר כדי שיביאו שקליהן למקדש. הרי דקריאת פרשת שקלים מדינא דמשמיעין על השקלים. וכן מבואר שם במאירי ובברטנורא (פ"ד מ"ד). והקשה החשק שלמה דמפירוש הברטנורא והרמב"ם מבואר דמשמיעין היינו הכרות בית דין (וכדאיתא בסוגיא) ותרויהו למה לי. ותירץ, דהכרזה בעינן משום בני הכפרים שאין להם עשרה כדי לקרות בתורה: ועל ההכרזה לחוד לא רצו לסמוך שמא יהיו אנשים שלא יהיו בשעת ההכרזה. ועוד, דעל ידי קריאת הפרשה ידעו הדינים דמצות מחצית השקל.

ג מתניתין, משמיעין על השקלים. רבינו חננאל (מגילה כט): פירש, מכריזין שיכין כל אדם שקלו ויביאוהו למקדש. וכתב הגור אריה יהודה (סימן כ' אות ג') דמשמע דלא סגי בנתינה לגובר, אלא חובה להביא את מחצית השקל למקדש. וכן כתב התקלין חרתין ד"ה על. אמנם הרמב"ם (שקלים פרק א הלכה ט) כתב דמשמיעין

הרא"ש קיים לגירסא דידן, ומשום דלא מייתי ראייה דהשמעה הוא לשון הכרזה, אלא דמזוזין ישראל במצוות.

(טו) גמ', ר' חזקיה שאל וכו'. פירש בתקלין חרתין דדרך הירושלמי דשאל היינו שהיה ברור בעיניו, ושאל אם דבריו נכונים בעיני בני בית המדרש, ואין הוא מלשון שאלה ובעיה.

(טז) גמ', אית בשתא שיתין יומין. פירש בקרבן העדה דהיינו דמדוע יקדימו כל כך כיון דיש עדיין שישים יום. אך התקלין חרתין פירש דאי יקדימו לאדר ראשון יש לחוש דיסמכו דיש להן זמן הרבה ומתוך כך יפשעו ולא יביאו בזמן.

(יז) גמ', בני בבל וכו'. כתב המאירי דקיימא לן דבני בבל משמיעין מתחילת החורף. והקשה בשקל הקודש (פ"א הלכה ט ד"ה באחד) דבתענית (י). איתא, דמירושלים עד נהר פרת מהלך ט"ו יום, ונהר פרת בקצה בבל (כדאיתא בקידושין (ע.א.) ואם כן שייך דמבבל בעינן חצי שנה. ותירץ, דט"ו יום היינו כשהולך יחידי, אך כשהולך בשיירא אין יכולין לילך בלילה וגם לא כל היום. וזמן ההליכה ד' חדשים (כדאיתא בתוס' ב"מ כח. ד"ה לא) ואם כן, חדש אחד נותנין המעות, וד' חדשים זמם הלובם לירושלים. ואף דאיתא בירושלמי מעשר שני (פ"ה הלכה ב) דביום אחד הגיעו מבבל לארץ ישראל, בעינן לומר דמחילות היו ונגזו.

דף ב' ע"ב

(יח) גמ', כולה כאחת היא באה. פירש בקרבן העדה. דכל התרומות נתרמו בניסן ובג' פרקים כדי לפרסם חובת התרומה אף לרחוקים, וליכא ריעותא במה דלא גבו במקומות הרחוקים, כיון דתורמין על הגבוי והעתיד לגבות. אך התקלין חרתין פירש דאיתא כחזקיה, ומשום דסבר דאין תורמין על העתיד לגבות, ובעינן דיתרמו בניסן, אם כן שפיר צריך להשמיע לבני בבל מראשו של חורף. ורבנן חילקו התרומה לג' פרקים כדי לפרסם שלכל ישראל יש חלק בכל קרבנות ציבור.

(יט) גמ', הן נקרא ולא נבעת. בקרבן העדה פירש דהיינו מלשון בעיתה ורעדה. אך היעב"ץ גרס נבהת דהוא לשון בושה.

(כ) גמ', לרעה ותקרבון אלי כלכם. כתב בקרבן העדה דבמרגלים קרבו מעצמן אך במתן תורה כתיב ויוצא משה את העם ולא יצאו מעצמן. אך היפה עינים כתב דבמרגלים כתוב כלכם ובמתן תורה לא כתיב דכל העם יצאו.

(כא) גמ', לטובה כל נדיב לב. כתב החתם סופר (הובא בדפוסי הירושלמי בפרקין הלכה א) דיש להפך בזכותן של ישראל, דהנה מה דהתנדבו היינו לכפר על חטא העגל וכן הביאו תכשיטי נשים לכפר על הרהורי זנות (דלא חטאו בעבודה זרה אלא כדי להתיר עריות בפרהסיא). אך החוטאים נתביישו להביא הנדבה לעיני הכל, דבכך יתפרסם חטאם. ולכן הצדיקים הביאו בשליחותם את הנדבה, ולכן כתוב כל נדיב לב, דלא כולם הביאו מפני דנתביישו.

(כב) גמ', יבא זהב של כפורת וכו'. כתב התקלין חרתין דר' יוסי בר חנינא פליג אדר' אבא, דלא הביאו משום דכך היה מנהגם ליתן אשר ישאלום לרע ולטוב, אלא דנתינתם היה מדעת, כדי לכפר על מעשה העגל.

(כג) גמ', שלש תרומות נאמרו וכו'. ביאר המהר"ל (גור אריה שמות כ"ה ב') דבחטא העגל חטאו בנפש, בגוף, ובממוץ. ולכן נצטוו בג'

בירושלים היה מוטל על הבית דין לעמול בכל אלו. גמ', ולמה באחד באדר. לטעמא דהירושלמי דמשום תרומה חדשה, צריך לומר דהא דהקדימו לראשון באדר, היינו כדכתב הריבב"ץ ד"ה באחד דהוא כעין הדין דשלשים יום קודם החג. והנה המשנת אליהו (ד"ה באחד) כתב, דבמגילה איכא טעמא אחריא. דגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידי המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו. והוסיף דהא דקבעו בראשון באדר כדי להגן על החודש שנפל הפור על ישראל לבולען כדגים.

(ח) גמ', כדי שיביאו ישראל את שקליהן וכו'. כתב המשנת אליהו דבפסיקתא רבתי (ריש פרשת כי תשא) איתא, דטעמא משום שלא לדחוק את ישראל היו משמיעין כבר מאחד באדר. והוסיף דהנפקא מינה בטעמים הוא אם השמיעו על השקלים באחד באדר א', דלפסיקתא אין צריך לחזור ולהשמיע באדר ב'. ולסוגיין צריך לחזור ולהשמיע וכדאיתא בגמ' כדי שלא יאחרו.

(ט) גמ', ויתירם תרומת הלשכה מן החדשה. כתב הר"ש סיריליאו דמה דנקראת תרומה משום דמן הכרי הגדול של השקלים שהיו בלשכה היו מביאין חלק מן השקלים ומתפסין בהן קדושת השקלים, ומזן קונין הקרבנות, ושאר השקלים יצאו לחולין, דאין מעילה בשיריים.

(י) גמ', תרומת הלשכה כתחילתה. כתב בהגהות הב"ח (אות א') דהיינו כדאיתא במסכת שבת (פז:): דחד מעשר עטרות שנטל יום הקמת המשכן, היה דהוי ראשון לעבודה, דהיינו סדר עבודת ציבור, דהן התמידין הבאין מתרומת הלשכה. וכתב הר"ש סיריליאו דלר' שמואל מתקנת בית דין הוא דתיתרם באחד בניסן כתחילתה. וכן כתב השירי קרבן (פ"א הלכה א)

(יא) גמ', יכול יהא תורם בכל חודש וחודש. כתב הר"ש סיריליאו דהיינו דיתרמו פעם אחת בשנה ובית דין יעשו י"ב כריים מן המעות ויתרמו מכל אחד בחדשו. אך הפני משה פירש דסלקא דעתין דיהא ניסן ראש לתרומת חדש בחדשו, וכן בכל חודש יתרמו לאותו חודש. ולכן בעינן לרישא דברייתא.

(יב) גמ', אין מונין אלא מניסן. הרמב"ם בפירוש המשניות כתב דנתרמה בניסן כתחילתה. והקשה השירי קרבן (פ"א הלכה א) דמשמע דסבר כר' שמואל בר רבי יצחק דדרבנן הוא, והא ילפינן לה בברייתא מגזירה שווה והוי דאורייתא. והר"ש סיריליאו כתב דכיון דדאורייתא היא צריך למנותה במנין המצוות, והרמב"ם השמיטה. [ואפשר דהרמב"ם אזיל לשיטתו בהלכות אישות (פ"א הלכה א) דדבר הנלמד מגזירה שווה הוי מדברי סופרים, ולא שנאה במנין המצוות, (ג.ר.)]

(יג) גמ', רב הונא אמר מכריזין. כתב הקרבן העדה (ד"ה באחד) דבית דין היו שולחין בכל ערי ישראל, ובשקל הקודש (שקלים פרק א הלכה ט ציון ההלכה אות קנ"א) כתב, דרבינו משולם פירש דבית דין שבירושלים היו שולחין השלוחין לכל ארץ ישראל, אך בפירוש תלמיד הרשב"ש מבואר דבית דין שבכל עיר ועיר מכריזין לבני עירם ולכפרים שסביבותיהן.

(יד) גמ', ויתנו קול ביהודה וכו'. כתב בהגהות הב"ח (אות ד') דאית דלא גרסי להא קרא דלא נתפרש בו לשון שמיעה, ונקטו לקרא דנחמיה (ט') ואשר ישמיעו ויעבירו קול בכל עריהם וכו'. אמנם

הדרך היומיומית

מסכת שקלים דף ב - דף ג

מז השו"ן התשע"ד

כהונה, משום דאינו נותנן לקב"ה אלא לכהן ולא שייך בזה מידך נתנו לך. אך במחצית השקל דאזלא להקדש ואם כן מידך נתנו לך ואין לו לברך. ודעת ר"י בר יקר (חלק ב' עמ' ע"ג) דיש לברך אקב"ו לתת מחצית השקל.

כח) גמ', לא אמר אלא הנהיג. בקרבן העדה פירש הדנהיג היינו דאין מורין כן. אך בתקלין חדתין פירש דאין דורשין בפירקא אך מורין כן.

כט) גמ', אבל לענין שטרות. בקרבן העדה פירש דלתנא קמא באדר הראשון כותבין אדר סתם ובשני כותב אדר תניין, אך לר' יהודה לא צריך לכתוב כלל תיבת תניין אלא כותב תי"ו דהיא ראש תיבת תניין. והתקלין חדתין פירש, דלתנא קמא באדר ראשון כותב להדיא אדר הראשון, אך באדר שני כותב אדר סתם, ומשום דסבר דסתם אדר שני משמע ולא הראשון. אך לר' יהודה סתם אדר הראשון הוא. ולכן באדר השני צריך לכתוב אדר תניין. (ובמסורת הש"ס אות ו' הביא נוסחאות דגרסי כקרבן העדה).

דף ג ע"א

גמ', ואלו הן צרכי הרבים. הר"ש סיריליאו כתב דשלוחי בית דין היו עושין כל הצרכים הללו, ולא היו שולחים אלא מי שבקי בדיני ממונות, ובקיאין בקיניו אי הוי קינוי לאסור על בעלה כדי להשקות אותה. וכן הגונים לשרוף פרה, והוא הדין לשאר הדברים, אמנם הרמב"ם (הל' ערכין פרק ח הלכה א) כתב דהבית דין עצמן נפנין לעסוק בצרכי ציבור מט"ו באדר.

א) גמ', ועורפין עגלה ערופה. כתב הנחל איתן (סימן י"ב) דקא משמע לן דלא אסרינן עריפה משום דאושא מילתא, ומשום זילותא דחול המועד. (וכדפירש בתקלין חדתין דמיירי בחול המועד) והמשנה ברורה כתב (סימן תקל"ג סק"כ) דאסור להרוג בעלי חיים בחול המועד, אלא אם כן מצערין אותו, ושפיר קא משמע לן דשרי לערוף עגלה ולשרוף הפרה בחול המועד.

ב) גמ', ורוצעין עבד עברי. הרמב"ם (ערכין פרק ח הלכה א) כתב, דכל הענינים המוזכרים כאן מוטלין על הבית דין. והקשה בהר אפרים, דרציעת עבד על האדון מוטלת, כדכתיב ורצע אדוניו את אונן. ותירץ, דלא מיירי הכא ברציעה עצמה אלא באמירת העבד, אהבתי את אדוני וכו', דצריך לאומרה בפני בית דין.

ג) גמ', ומשקין את הסוטה. בקרבן העדה פירש בודקין אם ראוייה לשתות. ובחידושי ר' דוד אופנהיים (לירושלמי) פירש, דמשקין ממש ולא מאחרין להשקותה עד למחר. וכן כתב הרמב"ם (יו"ט פרק ז הי"א) דמשקין את הסוטה. וצריך עיון דבהלכות סוטה (פרק ד הלכה א) כתב בודקים על הראוייה לשתות להשקותה.

ד) גמ', ומפרקין את המנעול. עיין בקרבן העדה. והנה הרמב"ם בפירושו המשניות גרס, ופורקין את המנעול מעל גבי המים ואין מחזירין אותן, דהיינו שמפקירין הגבים שהם מעיינות המים, כדי שישתו מהם בימות החמה, וכתב הר"ש סיריליאו דלפי זה מה דנקט ואין מחזירין. היינו דאין מחזירין הגבים לבעלים אלא הפקר הם לרבים. והשיירי קרבן כתב, דלא נראה דפירוש זה כתבו הרמב"ם דאין מסתבר כן. והיעב"ץ פירש, דמיירי במנעל של חליצה, דכל ימות השנה נמצא על גבי האימום ואין מוציאין אותו, משום סימן טוב, לומר דלא יודקין בנות ישראל לחליצה, אמנם

תרומות. תרומת שקלים לקרבנות לכפר על הנפש וכדכתיב לכפר נפשותיכם. (שמות ל' ט"ו), ותרומת אדנים לכפר על הגוף, דהאדנים הם יסוד המשכן וכן הגוף מחזיק את הנפש. ותרומת המשכן כנגד הממון דנידבו ממונן למשכן. והוסיף דמשום הכי בתרומת השקלים והאדנים היו כולן שוין, ונתנו מחצית השקל, משום דהם כנגד הגוף והנפש דשוין אצל כל בני האדם ואין לזה יותר מלזה. אבל תרומת המשכן כל איש אשר ידבנו לבו, דאין ממונן שוה. ועיין גם כלי יקר (שמות כ"ה ג').

כה) גמ', מה שירצו יעשו. בקרבן העדה גרס כן, ופירש דלאיזה צורך שירצו יכולין לעשות תרומת המשכן וכן בתרומת השקלים יכולין לקחת לאיזה קרבן שירצו ולכל צורך. אמנם בהגהות הגר"א (אות א') גרס מה שירצו יביאו. דהעשיה לא היתה כרצונם אלא ההבאה. וגרס אבל יד כולן שווה. ובתקלין חדתין פירש, דאף דמחצית השקל בעינן דתהא יד כולן שווה, מכל מקום היו יכולין להוסיף על שווי המטבע ובלבד שיביאו כולן בשיעור אחד. (וכדאיתא לקמן בפ"ב הי"ג) אבל תרומת האדנים היתה רק בימי משה ולא היה מטבע אחר אלא שקל, ולא שייך לומר מה שירצו יביאו דבעינן דתהא יד כולן שווה.

כה) גמ', העשיר לא ירבה וכו'. הרמב"ן (שמות כ"ה ט"ו) תמה על מוני המצוות דלא מנו הלאו דלא ירבה ולא ימעיט במנין המצוות. וכתב הגר"פ פערלא (עשה כ' עמ' קמ"ט) דלמבואר בסוגיין אתי שפיר, דקרא דלא ירבה קאי אתרומת האדנים דלא היתה לדורות, ולא אתרומת שקלים. וכן מבואר בהקדמת הר"ש סיריליאו למכילתין. אמנם הרשב"ץ בזהר הרקיע (בהוספות בסוף הספר) מנה הלאוין דלא ירבה ולא ימעיט במנין המצוות. וסבר דהני אזהרות מיירי בתרומת השקלים לקרבנות. וכן מבואר בדברי רש"י (שמות כ"ה ב') דקרא דלתת תרומת ה' לכפר על נפשותיכם קאי אתרומת שקלים לקרבנות, ואם כן גם רישא דקרא דהעשיר לא ירבה מיירי בהכי. וכתב ההר אפרים (בסוגיין) דהני רבוותא סברי כר' בון דג' תרומות נאמרו בפרשת כי תשא, ואם כן אזהרה דהעשיר לא ירבה קאי אתרומת שקלים לקרבנות, אמנם שאר הראשונים דלא מנו הני לאוין סברי כר' חגי דמיירי בתרומת האדנים.

כו) בתקלין חדתין ד"ה העשיר, את משאת משה עבד ה'. בהקדמת הר"ש סיריליאו למכילתין. ביאר דמצות מחצית השקל קרויה משאת משה לשבחו של משה רבינו שלא הטיל מיסים וארנונות על ישראל כדרך המלכים, אלא מס אחד בלבד דמחצית השקל. והאלשיך כתב (אסתר ט' עב') דיש אומרים דצריך לכיין במצות מחצית השקל לעילוי נשמת משה רבינו.

כז) גמ', זו תרומת שקלים. הרשב"א בתשובה (סימן י"ח) כתב, דאין מברכין על מצות נתינת מחצית השקל משום דהמצוה בעצם הנתונה, ומה דנותן אין הוא משלו כדכתיב כי ממך הכל ומידך נתנו לך. ולכן אין מברכין על נתינת מתנות כהונה, והא דמברך על הפרשת חלה ומעשרות. היינו משום דאין הברכה על הנתונה אלא על ההפרשה. והנה בפאת השולחן (סוף סימן ג') כתב, דהגר"א היה מברך על נתינת המתנות. ובשקל הקודש (פ"א הלכה א ד"ה מצות) כתב דכן איתא ברקח. ולפי זה צריך ביאור מדוע אין מברכין על מחצית השקל. ותירץ, דהרוקח פליג דוקא אמתנות

בעלים, ואהא מסקינן דאינו כן אלא דהשתא נעשה הפקר. ואמנם **מהריטב"א** (בבא בתרא קסח. ד"ה והאידינא) משמע, דמכח הפקר בית דין יכולין הבית דין להפקיר ואף לזכות והלקנות לאחרים. וכן כתב **הים של שלמה** (יבמות פרק י' סימן י"ט). והוא על פי מסקנת סוגיין. נאולוי אפשר לבאר שהדברים מדוייקים בסוגין. דהא ילפי הפקר בית דין הפקר, מקרא ד"יחרם כל רכוש". וביבמות (פט:): **וגיטין** (לו:): ילפינן נמי מהיקש ראשים לאבות. ולא מייתי לה בסוגיין. וצריך לומר כדכתב **המהרי"ץ חיות** (מועד קטן טז). דמה דבכוחן להפקיר ממון ילפינן מקרא ד"יחרם כל רכוש", ומה שיכולין לזכות והלקנות לאחר ילפינן מההאי היקשא. (דהראשים הקנו וזכו לאחרים). ואם כן פריך מנין דהיא פטורה מן המעשר, דכיון דלא מייתי אלא לקרא ד"יחרם כל רכוש", דהיינו שיכולין להפקיר, אך אכתי ברשות הבעלים הוא ומגלן דפטורה מן המעשר, ומסיק, דשפיר יש בכחם להפקיר והלקנות לאחר וכדכתב החזון איש, והוא מהיקש ראשים לאבות. (ר.ג.).

(יא) **גמ', אין מעברין את השנה לא בשביעית וכו'.** הבית יוסף (הובא בתשובת מהרי"ט סימן מ"ב) סבר דפירות שביעית אינן אפקעתא דמלכא, אלא דהתורה חייבה את הבעלים להפקיר, ואם אינו מפקירן אפשר דחייבין במעשר. והקשה **האפיקי ים** (חלק ב' סימן כ"ה) דלפי זה, מה מוכיחים בסוגיין מדעיבור השנה בשביעית, דיש כח ביד חכמים לפטור מן המעשר. דאי בעינן הפקר בעלים, אין כאן הפקר בית דין לפוטרו. ותירץ, דהירושלמי סבירא ליה **כהספרי** (פרשת ראה אות קטו) דפטורא דמעשר בשביעית אינו משום הפקר, אלא דשביעית אינה שנת מעשר כלל. ואם כן אין הדבר תלוי בהפקר הבעלים, דליכא חיוב מעשר ושפיר מוכח דחכמים יכולין לפטור מן המעשר. דלא בעינן להפקר ב"ד אלא היכא דפטור מכח הפקר הבעלים, אך לספרי, פטור המעשר אינו מדין הפקר, אלא דשביעית אינה שנת מעשר, ושוב לא בעינן לא להפקר בעלים ולא להפקר ב"ד.

(יב) **גמ', וחודש אחד שהוא מוסיף לא פטור ממעשרות.** **האפיקי ים** (סימן כ"ה) כתב דהנה מה דמספקא אי הפקר בית דין פטור ממעשרות, יש לבאר על פי דברי הר"ן (נדרים מד: ד"ה ופרכינן), דבדבר החייב במעשרות מן התורה, אין הפקר בית דין פטור, דלא באו חכמים להקל ולפטור מן המעשר מה דחייב מדאורייתא, ושמא אף דהפקר בית דין הפקר, מכל מקום יהא חייב במעשרות. ומוכיח מעיבור השנה דהחודש המעובר פטור ממעשרות ולא אמרינן כהר"ן דלא באו חכמים להקל ולפטור.

דף ג ע"ב

(ג) **מתניתין, שולחנות היו יושבין.** פירש **ריבב"ן** דהיו מחליפין המעות לצורך השקלים. אך **הרמב"ם** (שקלים פרק א הלכה ט) כתב, דהיו יושבין לתבוע בנחת את מחצית השקל.

(ד) **מתניתין, במדינה.** **בקרובן העדה** כתב דהיינו בירושלים, אך **הריבב"ן** פירש דהיינו בכל ערי ישראל.

(ט) **מתניתין, בכ"ה ישבו במקדש.** כתב **בקרובן העדה** דישובו במקדש כדי שימהרו להביא. אך **ליש מפרשים** דבמדינה היינו בכל ערי ישראל, אם כן במקדש היינו בכל ירושלים.

(ז) **מתניתין, התחילו למשכן.** בתוספתא (מכילתין פרק א הלכה ב)

עתה כשהגיע הזמן להתעסק בצרכי הרבים, פורקין אותו כדי להודיע למי שצריך לדבר דעתה הוא הזמן לחלוץ הזקוקה.

(ה) **גמ', ומטהרין את המצורע.** **הריטב"א מועד קטן** (ה). הקשה מה צרכי הרבים יש בעריפת עגלה, טהרת מצורע ורציעה. וכתב דאגב גררא נקטינהו. אך **הקרן אורה** (שם) כתב, דמדברי **הרמב"ם** (הלכות יו"ט פרק ז הי"א) משמע דגם אלו הן בכלל צרכי הרבים.

(ו) **גמ', ויוצאין אף על הכלאים.** **בבבלי מועד קטן** (ו). משנינן, דעל התבואה יוצאין בט"ו באדר, ועל ירקות בחול המועד. ורש"י (שם) ד"ה **בורעים פירש**, משום דתבואה גודלת קודם לירקות. עוד איתא התם, דמה דיוצאין בחול המועד דוקא הוא, משום דמצויין הפועלים לשוכרן בזול, כיון דאינן עוסקין במלאכה.

(ז) **גמ', ומנין לציון.** **בבבלי מועד קטן** (ה). איתא מנין לציון מן התורה, ומייתי להני קראי, ומסיק דהלכה למשה מסיני הן, וקראי אסמכתא בעלמא. ו**בתוס' בבא בתרא** (קמז). ד"ה **מנין** כתבו, דמהאי סוגיא מוכח דציון מדרבנן. וכן איתא להדיא **בנדה** (נו:). אמנם **התוס' במועד קטן** (ה). ד"ה **הא** כתבו, דציון מדאורייתא. ותמה **המהר"ם רנשבורג** (שם אות א') דתלמוד ערוך בנדה דציון דרבנן. אמנם **הערוך לנר** (נדה נו:). כתב דזה ודאי דציון הוי דאורייתא דהיינו הלכה למשה מסיני, וכדאיתא בסוגיא **דמועד קטן** (שם), והא דנדה היינו לענין כותים דמיירי בהו התם, דאינם מאמינים אלא בתורה שבכתב, ומה שאינו כתוב לדידהו הוי כדרבנן. אך **הקרן אורה מועד קטן** (ה). כתב, דעל כרחק הוי דרבנן, דהא אמרינן התם דאין מציינין על טומאת ודאי אלא על ספיקות הטומאה דלא הוו אלא דרבנן. והא דאמרינן התם דהלכה למשה מסיני הן, לא קאי אציון, אלא דמסיני ניתנה רשות לחכמים לגזור ולגדור גדרים וסייגים, ומשום הכי תקנו ציון קברות, דאי לאו הכי לא היו מתקנין, משום דמפסידין את ארץ ישראל בכך.

(ח) **גמ', התקינו שיהיו מפקירין.** **הרא"ש** (בבא קמא פא). **והטור** (ח"מ סימן רע"ג) סברי, דכל שדה שיש בה כלאים מופקרת ממילא מחמת התקנה, ואין בית דין צריכין להפקיר. אך **הבית יוסף** (שם) סבר דהבית דין מפקירין, וכל זמן שלא הכריזו לא הוי הפקר. והוכיח דכן משמע מהא דנקט שיהיו מפקירין. אך **הט"ז** (שם) כתב דלא קשיא, דהכי קאמר, דבית דין חקרו אחר מי שיש בשדהו כלאים כדי שיתפרסם הדבר, וינהגו בשדהו מנהג הפקר. ו**בריטב"א מועד קטן** (ו). משמע, כהבית יוסף.

(ט) **גמ', שיהיו מפקירין את כל השדה.** **המנחת חינוך** (מצוה רמ"ה אות י') נסתפק אם בית דין הפקירו רק את התבואה שבשדה אך גוף השדה אינו הפקר, או דהפקירו גם את גוף השדה. ו**בטור** (ח"מ סימן רע"ג) משמע דהפקירו רק את הזרעים. [עוד כתב המנחת חינוך, דגם הבעלים יכול לזכות, דהא הוי ככל הפקר אך מכל מקום קנסא הוא, דפעמים דיזכה בו אחר. ולכאורה דבריו טעונים ביאור דאי הווי תקנה שיהיה מופקר ובוודאי לשיטת הרא"ש מיד שיזכה הרי הוא מופקר ממילא ואיך יכול לזכות].

(י) **גמ', מנין שהיא פטורה מן המעשר.** הקשה **הטוב ירושלים** דכיון דהפקר בית דין הפקר פשיטא דפטורה מן המעשר. ותירץ **החזון איש** (שביעית סימן י"ט סקכ"ג), דהוה אמינא דהפקר בית דין הפקר היינו רק לענין התרת איסור גזל, ולא נעשה הפקר מיד, אלא דההפקר מתיר לזכות בהן, ונמצא דעד שלא זכה לא נפיק מרשות

כב) מתניתין, כל כהן ששוקל אינו חוטא. הגרעק"א בתשובה (סימן ט') כתב דנשים פטורות מתפילת מוסף כיון דאינן חייבות בשקלים, וקרנן מוסף בא מן השקלים, ובבאר יצחק (או"ח סימן כ') הקשה דאם כן לכן בוכרי דכהנים פטורין ממחצית השקל, יפטרו מתפילת מוסף.

כג) מתניתין, הואיל ועומר ושתי הלחם וכו'. המשנה למלך כתב דהר"י אלכסנדר (מעילה ז' ו') הוכיח מהכא דמטבע אינה בטילה מן התורה דאי יש לה ביטול מדוע נמנעו הכהנים מלשקול והא רוב שקלים היו מישראלים ולויים, ושפיר אוכלין בהן הכהנים הואיל ובטל חלקן ברוב. אך המשנה למלך דחה דבריו דאפשר דמדרבנן אין להן ביטול, או דלא רצו לבטל את חלקם בידי דמי למבטל איסור לכתחילה.

כד) גמ', כאן בשהביא שתי שערות וכו'. דעת החינוך (מצוה ק"ה) דחייב מחצית השקל מבין עשרים שנה ולמעלה. אך הרמב"ם (שקלים פרק א הלכה א) כתב דהמצוה על כל איש מישראל דהיינו כשהגיע לכלל י"ג והביא שתי שערות. וכן כתב הרמב"ן (שמות ל' י"ב), והנה מגירסת הספרים דידן משמע כהרמב"ם והרמב"ן דמשהביא שתי שערות חייב. אמנם הגר"א (הביאו במשנת אליהו) כתב, דיש לגרוס דאין ממשכנין עד שיהא בן עשרים. וכדעת החינוך והרוקח (סימן רל"ב). אמנם לגירסת הספרים קשה דבהביא שתי שערות מעיקרא נקט תובעין ואין ממשכנין ולבסוף נקט דממשכנין. ותירץ בגליון הש"ס (אות א') דהירושלמי דהוא ר' יוחנן אזיל לשיטתו בנדה (מו): דסימנים בתוך זמן כלאחר זמן, ואיכא ג' חילוקים. דלא הביא ב' שערות ולא הגיע לכלל י"ג, אין תובעין וכל שכן דאין ממשכנין. הביא ב' שערות אף על גב דלא הגיע לכלל י"ג תובעין ואין ממשכנין. ואם הביא ב' שערות והגיע לכלל י"ג תובעין וממשכנין. גם המעשה רוקח (שקלים פרק א הלכה א) תירץ כן, וכתב, דאף למאן דפליג אדר' יוחנן וסבר דהוי כלפני זמן, אינו אלא מדאורייתא, אבל מדרבנן לא הוי שומא ושפיר תובעין. אמנם בגליון הש"ס כתב, דמה דהרמב"ם השמיט הא דתובעין היינו משום דלא קיימא לן כר' יוחנן, אלא דבתוך זמן כלפני זמן ולא תובעין.

כה) גמ', דעבר בימא יתן. התוספות מנחות (כא): ד"ה כל הקשו להאי מאן דאמר, היאך דריש לקרא ד"על הפקודים". ותירצו, דמוקים לה בתרומת אדנים. או דקאי נמי אלויים וכהנים דנפקדו לעצמם. והשל"ה (פרשת שקלים) הקשה, דלשינויא בתרא דתוס' למה ליה למימר כל דעבר בימא, לימא כל העובר על הפקודים וכפשוטו וקאי נמי אלויים וכהנים דנפקדו לעצמן.

כו) מתניתין, אם שקלו מקבלין מהן. הקשה השער המלך (שקלים פרק א) דלשיטת הרמב"ם דתובעין וממשכנין מי שהגיע לכלל י"ג, על כרחק הא דנקט דאין ממשכנין, אך מקבלין מהן היינו בקטנים שלא הגיעו לכלל י"ג, והא קטן אינו מקנה לאחרים מדאורייתא, ולא מהני ביה מסירה לציבור, ונמצא דקרנן ציבור קרב משל יחיד. ותירץ, דשקלי הקטנים בטלין ברוב מדאורייתא, ומה דמטבע חשיב ולא בטל, היינו מדרבנן, ומדרבנן מהני מסירת הקטן. והקצות החושן (סימן רל"ה סק"ד) והגרעק"א (בתוספות על המשניות אות ב') תירצו, דתיקנו רבנן דקטן שהגיע לעונת הפעוטות מתנתו מתנה, ומהני קנין דרבנן למצוה דאורייתא. לשיטת הר"ן (סוכה

איתא, משל למי שעלתה לו נימא ברגלו, הרופא כופתו ומחתך בבשרו בשביל לרפאותו. כך אמר הקב"ה יתמשכנו ישראל על שקליהן כדי שיהא קרבנות ציבור קרבין מהן, מפני שקרבנות מכפרין ומרצין בין ישראל לאביהן שבשמים. והקשה בהר אפרים (על הר"ש סירילאו), דתיפוק ליה דכופין על כל מצות עשה שבתורה, וכדאיתא בכתובות (מט): דמכין אותו עד שתצא נפשו.

זו) מתניתין, התחילו למשכן. הרמב"ם (בפירוש המשניות) פירש דמוציאין העבוט מביטו. ובהלכות שקלים (פרק א הלכה ט) כתב דיכולין ליטול אף כסות. וכתב התוספות יום טוב (בפרקין מ"ב), דאין בזה משום בחוץ תעמוד, כיון דמצות גבוה עליו, ולא דמי לפריעת בעל חוב, דאף על גב דמצוה היא אין למדין ממנה למצות גבוה. ובאהבת חסד (נתיב חסד פ"ז) כתב, דבהקדש ליכא איסור דלא תבא אל ביתו, כיון דכתיב כי תשה ברעך, והקדש אינו בכלל רעך.

יח) מתניתין, אבל לא נשים ועבדים. כתב הברטנורא דילפינן מדכתיב ונתנו איש כופר נפשו, איש ולא אשה, והמאירי (א' א') כתב, דנשים פטורות משום דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, וביאר הקרית ספר (שקלים פרק א הלכה א) דמכל מקום בעינן קרא למעט נשים דלא נימא דגם הן חייבות מחמת דבאין לכפר על הנפש. אך המנחת חינוך (מצוה ק"ה) נקט, דודאי בעינן קרא כיון דלא הוי מצות עשה דהזמן גרמא.

יט) מתניתין, שוב אינו פוסק. כתב המנחת חינוך (מצוה ק"ה) דיש להסתפק אם יש שעבוד נכסים במחצית השקל מדין מלוה הכתובה בתורה, או דדמי לריבית שאין עליו שעבוד נכסים, והנה הברטנורא כתב דאם מת האב צריך הקטן ליתן. וכתב התוספות יום טוב דסבירא ליה להברטנורא דיש שעבוד נכסים. אך הרמב"ם בפירוש המשניות כתב, דהחייב על האב ליתן ולא להפסיק, ומשמע בדבריו שם דאם מת אין הבן חייב, ומשום דליכא שעבוד נכסים.

כ) מתניתין, אינו פוסק. כתב המגן אברהם (סימן ת"ע סק"ב) לענין תענית בכורות בערב הפסח, דאם צמה האם פעם אחת במקום בנה הבכור, שוב אינה יכולה להפסיק דהוי כמו נדר, והוכיח הדבר ממתניתין דשוב אינו פוסק. ומבואר דסבירא ליה דאינו פוסק משום נדר. אמנם המקור חיים (סימן תרצ"ד) כתב דלא מהניא התרת נדרים כדי להפסיק ליתן עבור בנו.

כא) מתניתין, ואין ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום. פירש הברטנורא דחולקין להן כבוד לפי שעבודת הקרבנות מוטלת עליהן, וסומכין דלא יעכבו את שקליהן. אי נמי דגם אם לא יתנו, בית דין מתנה עליהן שיהיה להם חלק חלף עבודתם. והנה לפירוש בתרא אין כופין את הכהנים ליתן. אמנם המנחת חינוך (מצוה ק"ה ב') כתב דאם אין הכהן רוצה ליתן כופין אותו עד שתצא נפשו כיון דחייב במצוה, אלא דאין ממשכנין אותו מפני דרכי שלום. עוד כתב (שם) דלדברי הברטנורא דמשום עבודתן אין ממשכנין אותם, אפשר דכהנים בעלי מומין דאינן עובדין ממשכנים אותם. אמנם הקרבן העדה פירש, הא דאיתא בגמ', דמשום דרך כבוד אין ממשכנין את הכהנים, דטעמא משום וקדשתו, וכתב דהוא הדין לבעלי מומין, דחייב וקידשתו גם בהם איתא, וכדכתב החינוך מצוה רס"ט.

הדרך היומית

מסכת שקלים דף ג - דף ד

יו השוון - יח השוון התשע"ד

ג) מתניתין, השוקל על ידי עני וכו'. הקשה הגור אריה יהודה (סימן כ' אות ז') איך מהני מה דאחר שוקל עבורו, והא נתנית מחצית השקל חובת הגוף היא, דהתורה חייבתו לעשות המצוה. וכתב בשם הנחלת יעקב (סימן כ"ב), דשאני שקלים שנתניתן כדי שיהיה לכל אחד מישראל חלק בקרבנות, ומעות האחר מהני לקנות החלק עבורו, וכיון דיש לו כבר חלק שוב אינו צריך ליתן. וכתב החזון איש (אבן העזר סימן קמ"ח) דהנותן מחצית השקל עבור חברו, אין צריך לזכות את חברו במחצית השקל תחילה, אלא נותן לגזבר עבורו ונפטר בזה.

ד) גמ', ותני כן, אדם לרבות את הגרים וכו'. כתב הקרבן העדה דהראיה מדאיצטריך קרא לרבות גר ולא נפקא לן מאיש איש דמינה ילפינן אפילו עכו"ם, ועל כרחך דאתי ללמד, דמקבלין מגרים אף דמומרים הם. ובברכני יוסף (סימן תר"מ) הקשה דמה עדיף מומר גר ממומר ישראל. ובבית האוצר (עמ' כ"ח) תירץ, דבחולין (ד). איתא דעכו"ם מומר מביא קרבנות נדבה, וגר מומר דחזר לסורו נשאר לענין זה כעכו"ם.

ה) גמ', להוציא את המומרים. המנחת חינוך (מצוה ק"ה אות ג') נסתפק במומר לעבודה זרה או לחלל שבת, אם נתן מחצית השקל ומסרו לציבור, דאפשר דדוקא מגוי וכותי אין מקבלין, אך ממומר כיון דישראל הוא אולי מקבלין. והברכני יוסף (סימן תר"מ סעיף א) הביא מהמהר"א פולדא דלא הוצרכה המשנה לאשמועינן בכותים. כיון דאפילו נדרים ונדבות אין מקבלין מהן. משום דדינן כמומרים. וכתב המהר"ם שיק (מצוה ק"ו אות ד') דלפי זה מבואר להדיא דאין מקבלים שקלים מן המומרים. אמנם הר"ש סיריליאו כתב, דכותים משומדים לדבר אחד הם ומקבלין מהם מחצית השקל.

ו) גמ', אמר ר' יוחנן בתחילה אין מקבלין מהן וכו'. רש"י בערכין (ו. ד"ה בתחילה) פירש, דבתחילה היינו בתחילת הבנין ובסוף היינו לחזק את הבנין, אי נמי בתחילה כשלא היתה אימתן של עכו"ם עליהן, אבל בסוף מקבלין משום אימה, והרמב"ם (מתנות עניים פרק ח הלכה ח) פירש, דבתחילה ובסוף היינו לכתחילה ובדיעבד. והקשה ההר אפרים דמאי פרכינן לר' יוחנן מברייתא דאין מקבלין מהן נדבה, דילמא היינו לכתחילה אך בדיעבד מקבלין.

ז) גמ', אלא כשאמר ישראל הרי עלי עולה וכו'. בקרבן העדה גרס הכי ופירש דהישראל נדר עולה, והנכרי שמע ואמר מה שאמר זה עלי, אך בהגהות הגר"א (אות ד') גרס כשאמר נכרי הרי עלי עולה ושמע ישראל ואמר מה שאמר זה עלי, והיינו נידרין, דעל ידי הנכרי נידר. ובגליון הש"ס (אות ג') כתב, דבירושלמי דנזיר (פרק ט הלכה א) איתא כגירסא דלפנינו.

ח) גמ', ואינו מביא עמו נסכים וכו'. העונג יום טוב (יו"ד סימן פרק ז בהגהה) חידש, דחייב נסכים אינו חל בשעת הנדר אלא בשעת הבאת הקרבן, דהיא מצוה בפני עצמה, דכל המביא קרבן צריך להביא נסכים. והמקור ברוך (ח"א סי"א) הקשה לדבריו מסוגיין דמוכח דעכו"ם נדר בחיובא דישאל מתחייב גם בנסכים, והא עכו"ם שנדר אינו חייב בנסכים וכדפסק הרמב"ם (מעשה הקרבנות פרק ג הלכה ה) משום דהתורה מייעטתו, ורק הציבור מביאין עבורו, ואם כן היאך מתחייב בנסכים כשקיבל על עצמו קרבן ישראל. אמנם לגירסת הגר"א (הובא באות הקודמת) לא קשיא

מו: דסבר דקנין דרבנן מהני לדאורייתא, ולא להתוס' (סנהדרין סח:). והרמב"ם (הל' לולב פרק ח הלכה י) דסברי דלא מהני.

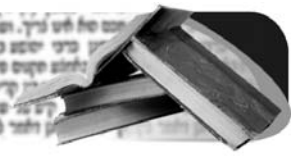
כז) מתניתין, הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מהן. כתב הרמב"ם (שקלים פרק א הלכה ז) דאין מקבלין שקלים מעכו"ם. והקשה הגרי"ז (בחיודושי הגר"ח סטנסל סימן מ"ג עמ' כ"ז) דאינם כלל במצוות ואין לשקליהן שם שקל, ומה שייך לומר דאין מקבלין מהן. ולא דמו לאשה ועבדים דאף על גב דפטורין שייכין במצוות שקלים ואם שקלו מקבלין מידם. ונלכאורה צ"ב דהרי גם לשון המשנה כן ולמה לא הקשה על המשנה. ובעיקר קושייתו צ"ב הרי אין הדיון עליהם שהם אינם בכלל שומעי התורה, אלא הדין נאמר על הכהנים והגזברים של ביהמ"ק וא"כ שפיר שייך לשון מקבלים. ונראה שצ"ל שכיון שאין לזה דין שקל, היה לו לומר דאינם בתורת שקל, ואין שקליהם שקל, ואין זה רק דין במה שלא מקבלים מהם].

כח) מתניתין, וחטאות ואשמות. פירש הר"ש סיריליאו דהיינו שעברו על אחת ממצוות שלהן, באופן דגבי ישראל איכא חיוב חטאת כגון עבודה זרה, ואשם כגון אשם גזילות. וטעמא משום דממעט להו קרא דבני ישראל מביאין חטאות ואין הגויים מביאין חטאות, ואשם איתקש לחטאת. ובהר אפרים הביא מהמשנה למלך (הלכות מלכים פרק י' הלכה ז) דלהירושלמי בנזיר (פרק א' הלכה א) עכו"ם מוזהרין על השבועה, שכתב, דלבן הוא כושן רשעתים, ונקרא כן על שעשה שתי רשעות, אחת שחילל את השבועה, ואחת ששעבד ישראל. ובכלל ברכת השם היא שלא להשבע בשמו לשוא או לשקר, ושפיר בעינן בהו היקישא דאשם לחטאת.

דף ד ע"א

א) מתניתין, ואלו שחייבין בקלבון. רש"י בכורות (נו:). וביצה (לט:). פירש ב' טעמים לקלבון. א. משום הכרע, דשמא אין שיעור מכוון, ומוסיף דבר מועט שלא יחסר השיעור הראוי. ואף דבנותנים שקל שלם לא בעו ליתן אלא הכרע אחד, משום לא פלוג בעי שניים. ב. משום חילוף דהגזברין צריכין לפרוט המטבעות, ונותנין לשולחני עבור הפריטה, וכדי שלא יפסיד ההקדש, חייבו חכמים ליתן קלבון, ובנותנים שקל שלם נמי לא פלוג. אמנם הרמב"ם (שקלים פרק ג הלכה א) כתב כשהיה הולך אצל השולחני ומצרך שקל בשני חצאין יתן לו תוספת על השקל ואותה התוספת נקראת קלבון לפיכך שניים שנתנו שקל על שניהם, חייבים בקלבון. וביאר בשקל הקודש (שם אות א'), דדוקא בשוקל שקל שלם תקנו ליתן קלבון, משום דהשולחני הפורט נוטל לעצמו עבור הפריטה. אך בנותן מחצית השקל לא תיקנו קלבון, ודלא כרש"י.

ב) מתניתין, אבל לא כהנים ולא נשים. פירש רבינו משולם דאף על גב דנשים אם שקלו מקבלין מידן, מיהו כשנמלכין תחילה ליתן, אומרים להם ליתן שקל בלבד ולא קלבון, כדי שידעו שהם פטורין ולא יבואו למשכנם. ולפי זה הוא הטעם נמי בכהנים דחיישינן שמא יבואו למשכנן. אך תלמיד הרשב"ש כתב דמה דכהנים פטורין מקלבון היינו כבן בוכרי דפטר להו ממצחית השקל והוו כנשים ועבדים, אך לריב"ז חייבין בקלבון. ובהר אפרים כתב, דמתניתין אתיא אף כריב"ז דסבר דכהנים חייבין לשקול ומכל מקום פטרו אותן רבנן מקלבון וכטעמא דפטרו נשים כדי שלא יבואו למשכנם.

הדרה היוזמי

מסכת שקלים דף ד - דף ה

יה השווין - יט השווין התשע"ד

מידי.

דף ד' ע"ב

ט) גמ', **כמין מטבע של אש. בתקלין חרתין** ביאר דר' מאיר יליף ממה דקפיד השם והראהו כמין מטבע של אש ואמר לו כזה יתנו, דהיינו דלעולם לא יגרעו משיעור מחצית השקל בימי משה, ולכן מדאורייתא צריך ליתן קלבון להכרע, **ובקרבן העדה** פירש דיליף מכזה יתנו דהיינו דמטבע של אש היה ונקי מכל סיג, ולכן צריך ליתן קלבון שהיא שיעור דמחצית השקל מכסף נקי. **ובגליוני הש"ס** (סוף מועד אות ל"ז) הוכיח מהכא דבפדיון הבן דלא כתיב ביה כזה, גם לר' מאיר אין צריך להוסיף מחמת הסיג המעורב בכסף.

ז) גמ', **מטבע של אש. השיטה מקובצת** (מנחות כט. אות כ"ד) כתב, דהא דהוצרך הקב"ה להראותו, משום דנתקשה משה, איך דבר מועט יכפר על עון העגל. **והמהר"ל** (גור אריה שמות ל' י"ג) כתב דהוצרך להראותו משום דבידי אדם אי אפשר לצמצם ומטבע גשמי נעשה שלא בדקדוק, ולכן הראהו הקב"ה אותו מטבע, דאינו מעשה אדם ויש לו גבול ומידה, והוסיף דמזה נלמד דמחצית השקל אינה כשאר מטבעות דשמם עליהם גם אם נחסרו, אלא דיש לה שיעור.

יא) גמ', **מתניתא דר' מאיר. גירסת קרבן העדה** מתניתין ר' מאיר, דהיינו דבמתניתין תני ואלו שחייבין בקלבון ומשמע דלעולם חייבין בקלבון והיינו כר' מאיר. אך בהגהות הגר"א (אות ג') גרס מאי טעמא דר' מאיר דשוקל על ידו ועל יד חבירו צריך ליתן ב' קלבונות, וקאמר, דלר' מאיר בכל מחצית השקל חייב ליתן מן התורה קלבון, ולכן בשוקל על ידו ועל יד חבירו צריך ליתן ב' קלבונות.

יב) גמ', **האחין השותפין. הברטנורא** פירש דהיינו אחין שנשתתפו, וכשחלקו ואחר כך נשתתפו, הווי כשאר שותפין ופטורין ממעשר וחייבין בקלבון. דשותפין דעלמא פטורין בכל גוונא. אמנם הרמב"ם (שקלים פרק ג הלכה ד) סבר דמיירי בתרי עניני, באחין ובשותפין. דכתב וכן השותפים שנתנו שקל על ידי שניהם פטורין מן הקלבון, במה דברים אמורים בשותפין שנשאו ונתנו במעות השותפות ונשתנה ענין המעות. אבל אם הביא זה מעותיו וזה מעותיו וערבום ועדיין לא נשתנו המעות ולא הוציאום הרי אלו חייבין בקלבון. והנה **במרכבת המשנה** (שם) כתב דאחין אף שנשאו ונתנו בממון אביהן ונשתנו המעות, חייבין בקלבון. והקשה **בשקל הקודש** (שם בבאיור ההלכה ד"ה האחין) דאטו מי גרעי משותפין דבנשתנו המעות פטורין מקלבון, וטעמא משום דלא נודע איזה של זה ואיזה של זה והוי כאדם אחד, וכן החזון איש (בכורות סימן כ"ז סקט"ו) לא חילק בין אחין לשותפין, ובכהאי גוונא פטורין מקלבון.

יג) גמ', **אלא שחלקו גדיים כנגד טלאים. רש"י בביצה** (לט: ד"ה אלא כתב, דיש מפרשים דטעמא דפטורין משום דהווי לקוחות ותנן **בכורות** (נה:)) דהלוקח פטור ממעשר בהמה, ודחה דבריהם משום דדוקא אם לוקח הולדות פטור ממעשר, אבל הלוקח עשר בהמות וילדו חייבין במעשר. ומשום הכי פירש דפטורין משום דהווי שותפין. אמנם בסוגיין מבואר דטעמא דפטורין משום דלקוחות הן. **והיפה עינים** (ביצה שם) כתב, דיש לחלק בדעת היש מפרשים דלאו משום חד טעמא הוא, דלא מיירי אלא בולדות שהיו בשעת

החלוקה, דפטורין מטעמא דלקוחות, אך אלו שנולדו אחר החלוקה פטורים משום שותפות.

יד) גמ', **אפילו חלקו גדים נגד גדים. הקשה המהרש"א** (ביצה לט. רש"י ד"ה כרגלי) אמאי לא נימא דיש ברירה להחמיר ויתחייבו במעשר. ותירץ דהויא חומרא דאתי לידי קולא לפטור מקלבון. **והמהר"ם ש"ף** (שם) הקשה, הא קלבון דרבנן הוא ונימא לחומרא אדאורייתא, אף על גב דאתי לקולא מדרבנן. ותירץ, דלא אמרינן הכי משום דמביא חולין לעזרה. **והרש"ש** תירץ, על פי מה דאיתא בבא מציעא (ו:) דעשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, ואם כן ודאי דלא ניתי מעשר מספיקא ומשום ברירה לחומרא, דודאי בעינן ולא ספק.

טו) גמ', **ר' ירמיה בעי. כתב הרמב"ם** (שקלים ג' ה') האחין והשותפין שהיה להן בהמה וכספים וחלקו בכספים חייבים בקלבון אף על פי שעדיין לא חלקו בהמה. וכתב הר"ש **סיריליאנו** הטעם שהשמיט הרמב"ם הא דר' מנא דתלוי ברוב נכסים, משום דהבבלי **בכורות** (נו:)) לא מייתי לדר' מנא אלא לדר' ירמיה. והקשה **השקל הקודש** (שם בבאיור ההלכה ד"ה האחין), דבכמה דוכתי הביא הרמב"ם דברי הירושלמי להלכה כיון דאין להן סתירה בבבלי. וביאר, דר' ירמיה פליג אדר' מנא מדנקט חלקו בהמה או נכסים ולא נקט רוב נכסים, ומשמע דלא סבר כר' מנא דתלי ברוב נכסים, הלכך כיון דמייתי בסוגיא דבכורות לדר' ירמיה ונקט שם כספים ולא נכסים, מוכח דלהבבלי ליתא דר' מנא.

דף ה' ע"א

א) גמ', **היא שני גיסין שירשו את חמיהן. האור שמח** (בסוף זמנים בהשמטות להלכות בכורות) נסתפק לענין מעשר בהמה, באשה שנפלו לה נכסי מלוג מבית אביה והם בהמות, אי מחייבא במעשר בהמה, דשמא היא ובעלה הווי כשותפין ופטורין ממעשר. ורצה להוכיח מסוגיין, דשני גיסין דירשו. דהקשה היאך ירשו, הא אין הבעל יורש את אשתו ואם מתה אינו יורש את חמיו. ועל כרחך דמיירי דבחי נשיהן נפלו להן נכסי אביהן, והווי נכסי מלוג וכשמתו ירשו אותן. ואי אמרינן דבעל ואשתו דין שותפין להם היאך חייבין במעשר. ודחה הראיה משום דאפשר דמיירי שכתבו הבעלים לנשותיהן דין ודברים אין לי בנכסיך ופירותיהן, דלא היו שותפין מחיים.

ב) גמ', **לאיכן היו הקלבנות נופלין. הקשה בשקל הקודש** (פרק ג בבאיור ההלכה ד"ה חציי השקלים) **לרש"י בכורות** (נו: ד"ה האחין) דטעמא דקלבון משום הכרע, היאך פליגי תנאי להיכן נופלין, הא פשיטא דנופלין לשקלים, דאי אפשר לצמצם ליתן מחצית ממש. ותירץ, דאף דאי אפשר לצמצם, מכל מקום אי אפשר להקריב מהן קרבנות ציבור, דשמא אינו מהשקל, והלכך הוי כמותר הלשכה שעושין מהן שאר צרכי העיר. ור' מאיר דסבר דנופלין לשקלים אזיל לטעמיה דקלבון מן התורה והוי בכלל השקלים.

פרק ב' מצרפין שקלים

ג) מתניתין, אלו ואלו שקלים. הריטב"א בחולין (קלט). כתב גבי

כתב דחז"ל תקנו בכל הקדשות שבועת השומרים כעין של תורה, כדי שלא יזוללו בהקדשות.

(יא) גמ', ר' יוחנן אמר חייב באחריותו עד שימסרנו לגזבר. כתב הגרע"א הקשה בגליון הש"ס דמשמע דלר' יוחנן גם אחר שנתרמה חייב הבעלים באחריות. ואם כן הקשה דמתניתא לכאורה פליגא נמי אדר' יוחנן, דאמאי נשבעין לגזברים כיון דהבעלים משלמין. ותירץ, דקודם דנתרמה התרומה אין דינה כממון הקדש אלא כדהדיוט דמי, ולכן אם שקלה השליח לעצמו לא מעל, והגונבה משלם כפל. אמנם לאחר שנתרמה הויא הקדש והשליח מעל והגנב אינו משלם כפל. (כמבואר ברמב"ם שקלים פרק ג הי"א). וכיון דקודם דנתרמה דינה כדהדיוט משום הכי נשבעין לבני העיר. ואם נתרמה דהויא הקדש נשבעין אף לגזברים ומשום התקנה, אף על גב דהבעלים משלמין.

(יב) גמ', וריש לקיש אמר הקדש ברשות גבוה בכל מקום שהוא. ביאר בהר"ם אפרים דבהא פליגי דלר' יוחנן כיון דשקלים קיימי לקרבנות ציבור, אם כן כמו דבאמר הרי עלי עולה חייב באחריותה עד שיביאנה לעזרה, הוא הדין לשקלים דמוטל עליו חיוב להביאו לעזרה. אך ריש לקיש סבר דשאני שקלים משאר קדשי מזבח, דהתם כיון דמצוה עליו להקריב קרבן, לפיכך מוטל עליו חיוב אחריות עד שיביאו לעזרה, אבל שקלים אף על גב דקנו בהן קרבנות ציבור, ומוטלת היא על הציבור, מכל מקום עיקר מצות מחצית השקל המוטלת על כל יחיד היא מצות עשה ליתן מחצית השקל למקדש, וסגי במסירה לרשות הקדש, ודמו לקדשי בדק הבית, דכל היכא דאיתיה בי גזא רחמנא הוא. ונעשה השקל קודש מיד בהפרשתו.

(יג) גמ', הקדש ברשות הגבוה בכל מקום שהוא. האגרות משה (י"ד סימן ק"צ) כתב דטעמא דריש לקיש, משום דמצות מחצית השקל מתקיימת מיד בהפרשה ולכן אינו חייב באחריותו, והחזון איש (י"ד סימן קפ"ב סק"ז) כתב, דר' יוחנן דפליג סבר, דאינו יוצא אלא כשיגיע המטבע לידי הגזבר.

(יד) גמ', עוד היא משום תקנה. הנצי"ב הקשה (משיב דבר ח"א סימן ל"ד) דלפי זה דבני העיר חייבין רק מדרבנן, היאך היו מביאין משקליהן האחרונים קרבנות.

(טו) מתניתין, ושקלו על ידי עצמו. הקשה הדובב מישרים (ח"ב סימן ד' אות ב') אמאי לא יפטר ממעילה משום דטעה בדבר מצוה. ותירץ, דבגמ' בסמוך אמרינן דמתניתין כר' מאיר, ואפשר דאזיל לשיטתו ביבמות (לד.). דאף טעה בדבר מצוה חייב בקרבן. ועוד, דמצות שקלים לא מיקרי זמנו בהול, ואיתא בפסחים (עב:) דבכי האי גוונא אף לר' יהושע לא נפטר משום טעה בדבר מצוה.

(טז) גמ', ר' שמעון היא. בקרבן העדה גרס דמתניתין דלא כר' שמעון, ומשום דאף תנא דמתניתין סבר כרבי דמיירי דקרבה הבהמה. אמנם התקלין חרתין כתב דמתניתין כר' שמעון דמעל מיד בשעת התרומה אף על פי דלא קרבה.

(יז) גמ', מאי נהנה. ביאר בקרבן העדה דהיינו משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו. ולמסקנא מוכח דאף על פי דלאו ליהנות ניתנו, מכל מקום כיון דאית ליה הנאה במה דלא ממשכנין אותו, הויא הנאה וחייב. נולכאורה הוי כשיטת הר"ן בנדרים (טו:) ד"ה והא דהיכא דאיכא הנאה אחריתית מלבד המצוה לא אמרינן דלאו ליהנות

תרנגולת שמרדה, דבאומר הרי עלי, כיון דמרדה נתחייב המקדיש באחריות, והוי כחילול ונפקא לחולין. אך באומר הרי זו לא נתחייב באחריותו, הלכך אף שמרדה אכתי קדושה, דלה' הארץ ומלוואה. והאפיקי ים (חלק ב' סימן ח') נסתפק, לשיטת הריטב"א במקדיש לבדק הבית באחריות ונאבד או נגנב ואחר כך נמצא, או דהחזיר הגנב. אם חזרה הקדושה למפרע, דאמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דהוי חילול בטעות. והוכיח ממה שכתבה המשנה כאן דאלו ואלו שקלים, הרי דבנמצאו הראשונים הרי הן בקדושתן ולא הוי חילול.

(ד) שם. הקשה התפארת ישראל מדוע השניים קדושים, הא הקדישם בטעות. וכתב התפארת יעקב דלא הוי הקדש בטעות, כיון דמן הדין צריך להקדישן.

(ה) מתניתין, ואין עולין להן לשנה הבאה. הר"ש סיריליאו פירש דטעמא משום דבני העיר הסיחו דעתן מהן, והקדש מרויח. והרא"ש פירש דאין עולין לשנה הבאה כיון שהופרשו לשנה זו. וההר"ם אפרים דייק מלשון הרמב"ם (שקלים פרק א הלכה א) דכתב, מצות עשה וכו' ליתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה, ומשמע דהמצוה מתחדשת בכל שנה ושנה, וזמסתברא דאין יוצאין בשנה זו על ידי שקלים ששקלו אשתקד.

(ו) גמ', וכולן נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ משקלים. בשוירי קרבן כתב, דהא דלא אמרינן בשקלים שוה כסף בכסף הוא רק מדרבנן, ומשום שמא תזיל. אמנם האגרות משה (י"ד ח"א סימן ק"צ) כתב דפשוט דמעיקר הדין לא שייך לקיים מצות מחצית השקל בשוה כסף, ומה דאמרו שמא תזיל מרגליות היינו דאף לאחר שיקיים המצוה, תקנו שלא יפדהו לשוה כסף כדי שלא יפסיד ההקדש.

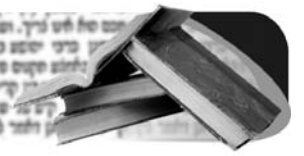
(ז) שם. כתב החזון איש (י"ד סימן קפ"ב סק"ז) דאין לפרש שמא יזולו, ונמצא דלא יצא ידי חובת מחצית השקל, דאם כן יהא אסור לחלל גם מטבעות זהב, למאי דקיימא לן דדהבא פירי הוי, דאין דרך מטבע זהב להזויל, ומה דלא נוטלין מרגליות משום הפסד הקדש הוא.

(ח) גמ', חוץ משקלים. המשנת אליהו (לקמן ט:) הקשה דלקמן (שם) איתא, דפרדו את השקלים על בגדי זהב, ותירץ, דלא היו פודים ממש השקלים על הבגדים, אלא דהיו מביאים השקלים דרך כבוד בבגדי זהב, וכדי לשמרם בדרך הרחוקה.

(ט) גמ', מתניתא בתקלין חרתין וכו'. הרמב"ם (שקלים פרק ב הלכה א) כתב, דבמדינה נמי היו שופרות, ולדבריו צריך ביאור הא דנקט מתניתא בתקלין חרתין אבל בתקלין עתיקין לא. והריבב"ן פירש דקאי אהא דמצרפין שקלים לדרכונות אך לא למרגליות, וקאמר דבתקלין עתיקין מותר לקנות מרגליות ולא חיישינן שמא תזיל, כיון דאין באין אלא לחומת העיר ומגדלותיה. ותלמיד הרשב"ש פירש, דקאי אנשבעין לגזברים, דבתקלין חרתין לא חששו להיות נשבעין לגזברין. ובמרכבת המשנה כתב, דקאי אהא דעד שלא נתרמה התרומה נשבעין לבני העיר, וקאמר דבתקלין עתיקין לא שייך עד שלא נתרמה התרומה כיון דעומדין למי שלא תרם אשתקד.

דף ה ע"ב

(י) גמ', משום שבועת תקנה. הרמב"ם (שכירות פרק ב הלכה ב)

הדרך היומיומית

מסכת שקלים דף ו

יט השו"ן התשע"ד

ניתנו. ודלא כהרשב"א (שם) (ר.ג.ג.)

יח) מכיון שבית דין ראויין למשכן. הקשה האמרי בינה (נדרים טז) למה לי האי טעמא תיפוק ליה דנהנה במה דאישתרשי ליה ממנו, וכדאייתא בחולין (קלא.).

דף ו ע"א

א) מתניתין, המכנס מעות ואמר הרי אלו לשקלי. כתב הערוך השלחן (סימן פ"ב ה') דאף דחייבין ליתן מטבע של מחצית השקל ולא מעות אחרים. היינו דוקא לגיזבר, אבל לעצמו יכול להקדיש אף מטבעות אחרים.

ב) מתניתין, שקלים יש להן קצבה. הקשה הגרי"פ פערלא (עשה כ') למה לי האי טעמא, תיפוק ליה דודאי אין דעתו להוסיף משום דעבר על הלאו דעשיר לא ירבה. וכתב דמינה מוכח כמוני המצוות דלא מנו המצוה דלא ירבה ולא ימעיט במנין המצוות.

ג) מתניתין, כשעלו ישראל מן הגולה היו שוקלין דרכונות וכו'. הרמב"ם בפירושו המשניות (וביד החוקה שקלים פרק א הלכה ה) כתב דמצות מחצית השקל הוא לתת חצי המטבע היוצאת באותו הזמן, אף על פי דאותו מטבע גדול יותר משקל הקודש, הלכך בזמן שהמטבע היוצא היה דרכון, היו שוקלין חציו ולא חצי שקל. והראב"ד (שם) השיג, דהא בזמן שעלו מן הגולה, עניים היו, ולא מסתבר דהמטבע היוצא היה יקר כל כך, ועל כרחך דאין דין ליתן דוקא חצי מטבע היוצא, אלא משום דהעולים מן הגולה היו מעטין והוצרכו לשקול דרכונות, דאי היו שוקלין מטבע קטן לא היה די הצורך. ור"ש סלאנט (תורת ר"ש סלאנט רי"ג) תלה מחלוקתם בפלוגתא דר' יהודה ור' נחמיה לקמן, דאם הטעם משום דחטאו במחצית היום, אם כן קפיד קרא אמחצית דוקא. ולכן אם נשתנה המטבע צריך ליתן מחצית מטבע היוצא. אך אי הו"י טעמא משום דחטאו בשש שעות, אם כן עיקר הקפידא שיהא משקל ששה גרמיסין, ואין צריך להוסיף אם נשתנה המטבע.

ד) גמ', אבל באומר אלו לשקלי וכו'. בשו"ת המהרש"ם הקשה (ח"א סק"ד) דנימא נדר שבטל מקצתו בטל כולו, ויהא הכל חולין, והוכיח מהכא כדכתב השער המלך (נדרים פ"ב הלכה ז) בדעת הריטב"א, דדוקא כשחל הנדר מעיקרו, ואחרי כן התירו אמרינן דהותר מקצתו הותר כולו, אבל כשאין הנדר חל על המקצת, לא אמרינן דהותר כולו.

ה) גמ', הפריש שתיים וסבר שהוא חייב שתיים וכו'. התוס' במנחות (פ.) ד"ה הפריש כתבו, דלא משכחת מפריש ב' חטאות לאחריות אלא באומר תקדוש אחת מתוך השנים, דבלאו הכי לא חל כיון דאינו חייב אלא אחת. והמקדש דוד (סו"ס כ"ט) הקשה עליהם מסוגיין, דהכא על כרחך לא מיירי כשאמר תקדוש אחת משנים, דהא קסבר דחייב שתיים, ומכל מקום קדשי תרוייהו.

ו) גמ', והעמדנו עלינו וכו' ג' פעמים בשנה. כתב הרמב"ם (שקלים פרק א הלכה א) דאין ליתן מחצית השקל בפעמים רבות, היום מעט ולמחר מעט, אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת. והנה בקרבן העדה פירש דבימי עזרא לא נתנו את הדרכון דערכו ג' שקלים בפעם אחת, אלא נתנו ג' פעמים שקל אחד, ודלא כהרמב"ם. אמנם התקלין חדתין כתב דהנלמד מהפסוק היינו מ"והעמדנו עלינו", ופירושו, שהיו רוצים להביא פחות ממחצית השקל של

התורה, והבית דין העמידום לתת מחצית השקל של תורה. ופירושו אתי שפיר אליבא דהרמב"ם. ואמנם פירש, דמה דכתיב "לתת שלישיית השקל בשנה" מיירי לענין צדקה, ובעי ליתן שלישיית השקל ג' פעמים, ודלא כר' אסי בבבא בתרא (ט): דיליף מהאי קרא דאל ימנע עצמו מלתת שלישיית השקל בשנה. והגרי"פ פערלא (עשה כ') כתב, דדעת הערוך (ערך טבע) דלענין מחצית השקל מיירי. ומביאין השקל בג' חלקים.

ז) גמ', לפי שעברו על עשרת הדברות וכו'. הקשה העץ יוסף (בעין יעקב) הא עברו רק על עבודה זרה. ותירץ משום דכל העובד עבודה זרה כאילו עבר על כל התורה. ומה דהוצרכו כפרה רק כנגד לעשרת הדברות ולא כנגד כל תרי"ג מצוות, משום דאכתי לא נצטוו באותה שעה אלא על עשרת הדברות. ועיין במכות (כד). דבמתן תורה ניתנו כל המצוות כולן, ויש ליישב, דניתנו בעשרת הדברות הכוללות את כול המצוות.

דף ו ע"ב

ח) מתניתין, מותר עשירית האיפה וכו' מותרן נדבה. רש"י מנחות (קח.) פירש, דמותר עשירית האיפה קונים בו עולה. אך הרמב"ם (פסולי המוקדשין ה' ח') כתב דמותר מנחת חוטא למנחת נדבה.

ט) מתניתין, מותר נזירים לנזירים. כתב התוספות יו"ט דמיירי כשגבו לסתם נזירים, דאם גבו לנזירים ידועים, אויל המותר לנדבה, דמה לי רבים ומה לי יחיד, והוי כמותר עני ושבו כדלקמן. ובלחם שמים הקשה, דבגבו לסתם נזירים מה שייך מותר. דהא לעולם עומד בעבור כל נזירים שיהיו, וליכא מותר, כיון שלא הופרש בעבור אדם ידוע. אמנם התפארת ישראל (בועז אות ג') תירץ, דמיירי דגבו למספר נזירים דעלמא וקצבו מספרן. או דמיירי דלא היה במעות שנותרו כשיעור קרבן נזיר.

י) מתניתין, מותר שלמים לשלמים. כתב הר"ש סיריליאו דכללא הוא דבדבר הבא לנדבה, המותר אויל לאותו דבר עצמו, ודבר הבא לחובה, המותר אויל לעולת נדבה, חוץ מפסח. והקשה ההר אפרים הא תניא במנחות (מח.) דכבשי עצרת ששחטן לאחר זמן הדם יזרק והבשר יאכל, אף דהו דבר הבא לחובה. ותירץ, דטעמא דדבר הבא לנדבה אויל לאותו דבר עצמו, משום דראוי למה שהקדש לו, ודבר הבא בחובה דאויל לנדבה, היינו טעמא משום דאין המותר ראוי לבא למה שהוקדש לו. אבל מותר שלמי עצרת שלמים הו דבר שהוקדש לו, ואף דכבשי עצרת שלמי ציבור הן והו קדשי קדשים, מכל מקום שם שלמים עליהן.

יא) גמ', מותר עשירית האיפה וכו'. כתב בפירוש הר"ש סיריליאו דהוא הדין דפליגי גבי עשירית האיפה דחינוך כהן הדיוט, וזהו הטעם דנקט בברייתא מותר עשירית האיפה שלו, ולא נקט דכהן גדול, דהא מיירי נמי בכהן הדיוט, וכנ"ל.

יב) גמ', משנין קדשים קלים וכו'. כתב הר"ש סיריליאו, דר' יוסי בר רבי בון לא ניחא ליה בתירוץ דר' אבון, משום דמותר חטאת הוי מדבר שהוא לאכילה, ואף על פי כן משנים אותו לעולה.

יג) גמ', ובמשתנה למחשבת פסול וכו'. הקהילות יעקב (ובחים סימן כ"ג) ביאר דמיבעיא לן, אם הקריב הפסח שלא בזמנו לשם עולה, אלא שחישב בו מחשבת פיגול, האם הו"י עקירה, ונפקע שם פסח, וליכא פסול דחוץ לזמנו. או דילמא לא הו"י עקירה,

הדרך היומית

מסכת שקלים דף ו - דף ז

כ השוון - כא השוון התשע"ד

סתומין ואחר כך הפריש מהם דמי חטאת, דלמא מיירי באמר בתחילת ההפרשה דאלו לחטאתי ובוזה גם רב זעירא מודה דיפלו לנדבה, דפלוגתייהו דוקא כשהיו מעות סתומין ואחר כך הפריש לחטאת. ועיין לעיל אות (א).

ו) **שם**. גירסת **קרבן העדה** אלו לחטאת, והשאר לשאר נזירות ומת וכו' והשאר, רוצה להביא בהן עולה יביא, שלמים יביא וכו'. ומקורו מהתוספתא דמעילה (פרק א' הלכה ה'). [וצ"ע דכיון שראוי להביא בכלן שלמים מדוע בנהנה בכלן מעל, הרי יתכן דכולן שלמים ואין בזה מעילה. ועיין באות הבאה. (א.ב.ג.)] אמנם בנייר פרק ד' הלכה ד' **בשירי קרבן** הקשה, דאי אפשר שיהיה הדבר תלוי ברצונו אם להביא כולן עולה או שלמים, והגיה דיביא **חצינו** לעולה ו**חצינו** לשלמים, וכגירסת הבבלי בנייר (כ"ו):

ז) **גמ'**, והשאר לשאר נזירותי ומת מועלין בכלן ואין מועלין **במקצתן**. כתב הרמב"ם (מעילה פרק ד' הלכה ג') דבמפריש מעות לנזירותו, אין מעילה מפני שראויין לבא כולן שלמים, ואין בשלמים מעילה, אבל באומר אלו לחטאתי והשאר לנזירותי אם נהנה בכל השאר מעל. והקשה **הכסף משנה** (שם) מדוע אם נהנה בכל השאר מעל, הרי יכול להביא בכלן שלמים, ומאי שנא ממעות סתומין דאף בנהנה מכולן לא מעל מהאי טעמא. ותירץ דבאלו לחטאתי והשאר לנזירותי מיירי במת דאי אפשר לומר שימלך ויביא בכל שלמים. ועוד תירץ דמיירי שאמר אלו לחטאתי והשאר לשאר נזירותי, דמשמע לכל מה שנשאר דהיינו אף לעולה. ועוד תירץ, דכיון שהתחיל לפרש דאלו לחטאתי אם כן אף השאר לנזירותי נחשב כמפרש לעולה ושלמים ואי אפשר שיביא בהן רק שלמים. ובחידושי רבינו מאיר שמחה (נזיר כ"ה). כתב, דלא מסתבר להעמיד את דברי הרמב"ם במת, וכן אין לתרץ דאמר והשאר לשאר נזירותי, כיון דהרמב"ם לא גריס לתיבת **לשאר**.

ח) **גמ'**, מותר לחמו של נזיר יורקב. הקשה השירי קרבן (נזיר י"ח. ד"ה להקריבו) דכיון דהכא מיירי בשלא נשחט הזבח, והלחם לא קדוש בקדושת הגוף אלא בשחיטת הזבח, כדכתיב גבי תודה על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח, והוא הדין ללחמי נזיר כמבואר במנחות (ע"ט). ומדוע ירקב הא יכול לפדותו. וכתב דנראה דהירושלמי כאן חולק על הבבלי במנחות, דהרי הקשו במנחות (שם), מדוע נקט התנא איל המילואים דהוי לשעה, ושביק איל נזיר דלדורות, ותירצו דהתנא עיקר מילתא נקט, אמנם הירושלמי סבר דמדשבק התנא איל נזיר, שמע מינה דלא ילפינן לחמי נזיר מלחמי תודה שקדושים קדושת הגוף על ידי שחיטת הזבח, אלא מתקדשים קדושת הגוף על ידי אפיה בתנור לשם לחמי נזיר. אך עדיין קשה מכל מקום אמאי ירקבו, הרי נפסלו בלינה ודינם בשריפה, ונשאר בצריך עיון.

ט) **גמ'**, הוא מותר לחמו הוא מותר נסכיו. הקשה השירי קרבן (נזיר י"ח. ד"ה הוא מותר) מדוע מותר נסכיו ירקבו, הא תנן במנחות (ע"ט). דנסכים שקדשו בכלי ונמצא זבח פסול, אם יש זבח אחר יקרבו עמו ואם לאו יפסלו בלינה. ותירץ, דלמסקנת הגמ' שם דוקא בקרבן ציבור מותר לשנותן לזבח אחר משום דלב בית דין מתנה עליהם, אבל לא בקרבן יחיד ומשום גזירה שמא יאמרו נסכים שהפרישן לזבח זה כשרים לזבח אחר אף בלא פסול. אך הקשה ממה נפשך דאי מיירי הכא בשקדשו הנסכים בכלי הרי דינם

ואכתי פסח הוא ואיכא פסול דפסח שלא בזמנו. ואמרינן דנפקא מינה, דאי משתנה למחשבת פסול, הוי פיגול כיון דקרבו מתיריו כראוי, והרי הוא שלמים, וליכא ביה פסול דפסח שלא בזמנו, ולא פסול דשלא לשמה. אבל אי אין משתנה למחשבת פסול איכא ביה פסול דפסח שלא בזמנו, וממילא לא הוי פיגול, כיון דמעורב בו פסול אחר, ונמצא דלא קרבו מתיריו כראוי. (ועיין עוד שם שכתב שלא הבין את דברי התקלין חרתין, עוד הביא מהחזון איש קדשים לקוטים סימן ה' ירו' שקלים וכו' שכתב, דבדברי הגר"א כאן יש טעות סופר).

דף ז ע"א

א) **גמ'**, מותר נזיר לנדבה וכו'. איתא בנייר (כ"ו). אמר רבא הא דאמרן מעות סתומים יפלו לנדבה, אם נפלה דמי חטאת מביניהן הרי הן כמפורשין. ופירש רש"י (שם) ד"ה אם, אם נאבד או נפרד כשיעור דמי חטאת מביניהן, דהיינו שהיו סתומין בתחילה. אך התוספות (שם) ד"ה אמר פירשו, דבתחילת ההפרשה אמר אלו לחטאתי והשאר לנזירותי, ולשון נפלה דמי חטאת לאו דוקא. והוכיח הקרן אורה (שם) מסוגיין כדעת רש"י, דהרי פליגי רב חסדא וזעירי כשהיו מעות סתומין מתחילה ואחר כך הפריש את דמי החטאת. ועיין לקמן אות (ה).

ב) **שם**. הרמב"ם (נזירות פרק ט הלכה א) פסק דהפריש מעות סתומין לנזירותו והותירו, יפלו המותרות לנדבה. ומדלא חילק בין הקריב חטאת לבסוף או שלמים לבסוף משמע דסובר כזעירי דלא שנא. והקשה הקרן אורה (נזיר כ"ו). דאם כן, מדוע כתב הרמב"ם (שם הלכה ו') דהאומר אלו לחטאתי והשאר לנזירותי ומת, דמי חטאת ילכו לים המלח והשאר יביא חציין עולה וחציין שלמים, והרי בסוגיין נחלקו רב חסדא וזעירי אף באומר אלו לחטאתי והשאר לנזירותי וכו', אם כן יוצא דפסק כאן כרב חסדא, ובהלכה א' כזעירי. נו"ש ליישב בדוחק, דהרמב"ם מוקי הברייתא דאלו לחטאתי בהפריש קודם מעות סתומים, ובוזה פסק כזעירי. אך בהלכה ו' מיירי באומר בשעת הפרשה אלו לחטאתי ובוזה פסק כרבא (בנייר כ"ו). (א.ב.ג.).

ג) **גמ'**, א"ר זעירא אפילו קרבו שלמים לבסוף הלכה אחת היא בנייר שתהיה מותרה נדבה. ובהגהות הגר"א גורס הלכה היא בנייר ומוחק תיבת אַחַת. אמנם היפה עיניים מיישב את הגירסא על פי הסוגיא בנייר (כ"ה). דאיתא התם, היו לו מעות סתומים יפלו לנדבה, והקשו הלא דמי חטאת מעורבים בהם, ותירץ רבי יוחנן דהלכה היא בנייר, וריש לקיש תירץ, דיליף מלכל נדריהם ולכל נדבותם דמותר נדר יהא נדבה. ואפשר דרב חסדא כאן סבר כריש לקיש בנייר דיליף מקרא, הלכך מרבה רק דין אחד - היכא דקרבו חטאת לבסוף, אבל רב זעירא סובר כרבי יוחנן דהלכה למשה מסיני היא בנייר, הלכך ההלכה כוללת דמותרות חטאת נזיר בכל גווני יהיו נדבה, ופירוש הלכה אַחַת, - שכוללת הכל.

ד) **גמ'**, ואפילו הפריש דמי חטאת מתוכה מעות סתומין הן. גירסת התקלין חרתין ואפילו נפלה דמי חטאת מתוכו. וכן גרס המשנת אליהו, וציין לתוס' בנייר (כו).

ה) **גמ'**, מתניתא מסייעא לרב חסדא, אלו לחטאתי והשאר לשאר נזירותי. הקשה הקרן אורה (נזיר כ"ו). מנא לן דמיירי במעות

הדרק היוזמי

מסכת שקלים דף ו - דף ז

כ השוין - כא השוין התשע"ד

ורחל דבנה לה יעקב מצבה על קבורתה, היינו משום דהאשה אינה מצווה על תלמוד תורה ולא שייך בה דבריהם הן הן זכרונן.

דף ז ע"ב

טז גמ', מה הנאה לו בר נזירא אמר כהדין דשתי קונדיטון וכו'. מבאר הקרבן העדה דבהא פליגי, דמאן דאמר כקונדיטון סבירא ליה, דכדי שיהיו שפתותיו דובבות בקבר בעינן דמלבד ההלכה שיאמר בשמו, בעי לספר עליו שמעשים טובים שעשה, כמו בקונדיטון שנעשה בתוספת מינים על הענבים, אבל למאן דאמר כיון ישן, סגי שיאמרו הלכה משמו.

יז גמ', אין דור שאין בו ליצנין כדורו של דוד. לשון זה קשה, דכיון דאתי אליצנין דדורו של דוד, הוה ליה למימר אין דור שיש בו ליצנין כדורו של דוד. ואמנם בר"ש סיריליא דגרס "ואפילו כדורו של דוד" ואתי שפיר.

יח גמ', נימים שלמים אני מונה לך וכו'. נראה דכוונת הירושלמי על פי הגמ' בשבת (ל'). דאמר ה' לדוד בשבת תמות, ואמר לו דוד דרוצה למות באחד בשבת או בערב שבת, ואמר ה' לדוד דלא באחד בשבת משום שכבר הגיע זמן מלכות שלמה, ולא בערב שבת דטוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב על גבי המזבח. (א.ב.).

פרק ג' בשלשה פרקים

יט מתניתין, והם גרנות של מעשר בהמה. רש"י בכורות (נ"ז): ד"ה שלש כתב, דמשיגיע הפרק לא יאכל מהן לכתחילה מדרבנן בלא מעשר, אבל קודם לכן מותר, דמצוה בעלמא הוא לעשר בהמותיו דהעשירי קודש רק אחרי שקרא עליו שם. אמנם היראים (סימן תכ"ד) כתב בשם הספרא (ויקרא פכ"ז ל"ב) דמנין שמעשר בהמה בעמוד ועשר תלמוד לומר יהיה קודש נועיין שם עוד דרשות לדין עמוד ועשר, והוסיף דחששו חז"ל בזמן הזה לתקלה, ולכן עקרו את העשה בשב ואל תעשה כיון דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מהתורה. ועיין באות הבאה.

כ שם. כתבו התוספות בבכורות (נ"ח). ד"ה ניחא, דגם אחר התקנה דשלש גרנות למעשר בהמה אם רוצה יכול לעשר קודם הזמן, אלא דכיון שקבעו חז"ל זמנים הדרך להמתין לזמן ולעשר הכל יחד. (ועיין באות הקודמת).

כא גמ', בן עזאי אומר בכ"ט באדר ובא' בסיון ובכ"ט באב.. מבואר בבכורות (נ"ח). איתא דלכולי עלמא בעינן ט"ו יום קודם הפסח, אלא דרבי עקיבא נקט פרוס הפסח, משום דסבירא ליה דאדר הסמוך לניסן פעמים מלא לפעמים חסר, ואפשר שיהיה בל' אדר או כ"ט בו, אבל לבן עזאי דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר נקט כ"ט אדר. עוד מבואר שם, דלבן עזאי בא' בסיון משום דאין הרבה ולדות מפסח ועד עצרת, ואם יקדים ט"ו יום קודם עצרת יכלו כל הבהמות קודם עצרת. וכ"ט באב דקאי לשיטתיה דהאלולים מתעשרין בפני עצמן, דהיינו דהווי ראש השנה למעשר בהמה, וזו גם שיטת ר"א ור"ש.

כב גמ', ואי אפשר לעשר ביום טוב לפיכך הקדימוהו בכ"ט באלול. כתב הרמב"ם (בכורות פרק ז הלכה ח) דהג' זמנים דמעשר בהמה

דנפסלים בלינה ונשרפים ואמאי ירקבו, ואי בדלא קדשו בכלי הרי יוצאים על ידי פדיון.

יג גמ', מותר נסכיו קדשי קדשים אינן ויפלו לנדבה וכו'. המבואר בסוגיין דכל מותרי קדשי קדשים דינן דיפלו לנדבה. וכתב המקדש דוד (קדשים סימן י"ט ס"ק א') דלפי זה הא דאיתא במשנה זה הכלל כל שהוא בא לשם חטאת ומשום אשמה מותרן נדבה, לאו דוקא. והוסיף המקדש דוד (שם) דהכלל דמותרי קדשי קדשים לנדבה דוקא היכא דאי אפשר להקריבם במינם, אבל כשהם ראויין למינם הרי אינם לנדבה אלא למינם, ומשום הכי מותר עולה לעולה, וכן מותר זבחי שלמי ציבור לשלמי נדבה כדמוכח במנחות (מ"ח.).

יא מתניתין, מותר המת ליורשיו וכו'. בסנהדרין (מ"ח). פירש אביי דאירינן בהזומן למת, ולכולי עלמא הזמנה מילתא, אלא דלתנא קמא רק מאי דחזי למת נתפס ונאסר אבל לא המותר, ולרבי נתן אף המותר נתפס באיסור ולרבי מאיר מספקא ליה. ורבא פירש דלכולי עלמא הזמנה לאו מלתא, ורבי נתן סבירא ליה דאסור ליורשיו משום שהמת התבזה עליהם מחיים, שגבו אותם לשמו ולכן אינו מוחל ליתן ליורשיו, אבל תנא קמא סבר דניחא ליה שיתבזה אחרי מיתתו כדי ליתן ליורשיו ולכן כבר מחיים הוא מוחל, ורבי מאיר מספקא ליה.

יב שם. הקובץ שיעורים (כתובות אות שי"ד ובבא בתרא אות תס"ג) הביא דנחלקו ראשונים, דלרשב"א (מובא בשיטה מקובצת בבא בתרא ח' ע"ב) יש למת זכיה ממש ומוריש ליורשיו. ודעת הרמ"ה (סנהדרין מ"ח ע"א) דאין קנין למת ואין זה ירושה אלא הוי בגדר מצוה. וביאר למאן דאמר דיש למת זכיה, היינו דוקא בדבר שיש לו צורך בו.

יג גמ', הגע עצמך דלא כוונן אלא ליה. כתב המשנת אליהו ב' פירושים, א'. דכיון דאינו צריך אם כן לא זכה המת במעות וממילא יורשים לא זכו, ב'. דאם נתקימה המצוה, דעת המתנדבים דהמותר יהיה ליורשיו כיון דאי אפשר לצמצם, אבל כשלא נתקיימה אין דעתם דיהיה ליורשיו. ונפקא מיניה ביניהם, כשגבו לצורך שבוי או עני, ולא הספיקו ליתן עד שמת, דלפירוש א'. כיון דזכה בהם ינתן ליורשיו. אך לפירוש ב'. כיון דלא נעשית המצוה כלל לא ינתן ליורשיו.

יד גמ', ויעשה לו זילוף על גבי מיתתו. כתב התוספות יום טוב (כאן) דלזילוף אין שיעור, ויכול לעשותו בכל מה שנשאר אחרי בנין הנפש.

טו גמ', רשב"ג אומר אין עושין נפשות לצדיקים, דבריהם וכו'. מבאר היעב"ץ בספרו יציב פתגם (נמצא בהקשורים ליעקב) דרבי מאיר ורבי נתן במתניתין פליגי ארשב"ג וסבירא להו דעושים נפשות לצדיקים. והקשה היעב"ץ מה הענין דברי הצדיקים למצבה ונפש שעושין על המת כדי לידע היכן מקום קבורתו. ומבאר דענין ידיעת מקום הקבורה על מנת שיתפללו שם לעורר את הצדיקים לסייע בתפילה, ועל ידי זה מוריד את הנפש במת הקבור שם ונעשה כחי. וכן כשאומרים דברי הצדיקים בשמם, שפתותיהם דובבות בקבר ונעשים כחיים גמורים. אך הסתפק אם כוונת רשב"ג דאסור לעשות נפשות לצדיקים, דהווי גריעותא, או דכוונתו דצדיקים לא בעו ליה, ולעולם אין איסור לבנות מצבה לצדיקים.

ע"א) מסיק רבא דלכולי עלמא לבשו כרים הצאן היינו שמתעברות, בזמן שעמקים יעטפו בר, היינו חודש אדר. ופליגי בהיקש דקרא דעשר תעשר בשני מעשרות הכתוב מדבר, מעשר דגן ומעשר בהמה. דרבי מאיר מקיש למעשר דגן דסמוך לגמרו עישורו, שמתייבש בשדה כל הקיץ וראש השנה שלו מיד בתשרי, אף מעשר בהמה סמוך לגמרו עישורו דנגמר באב, דאז נולדים וראש השנה שלו מיד באלול, ורבי אלעזר ורבי שמעון ילפי ממעשר דגן, דראש השנה שלו בתשרי, אף מעשר בהמה ראש השנה שלו בתשרי.

ב) גמ', לא עשו אותה לא כחנט ולא כשליש. כתב הר"ש (שביעית פרק ב' משנה ז' בתירוץ השני) דאף שיעור חנט היינו שלישי, אלא משום דיש לאילנות סימן נקט חנטה. והקשה החזון איש (שביעית סימן ז' סק"ב) דבסוגיין מבואר להדיא דשיעור חנטה אינו כשיעור שלישי. ותירץ, דהירושלמי מיירי באתרוגים ותפוחים, דכיון דבתחילתן הוו אוכל, אף עונת המעשרות שלהם משעת חנטה ממש, דהיינו קודם הבאת שלישי.

ג) גמ', מניחן לגורן הבא והן מתעשרין עם בני אלולים. לפי גירסתינו הם מתעשרים בשנה הבאה עם בני השנה הקודמת. ולפי זה מעשר בהמה לא עשו אותה לא כחנט ולא כשלישי. [ובתקלין חדתין (ד"ה זאת אומרת) שכתב דלבן עזאי מתעשרין עם האלולים של שנה הבאה. וצ"ע דהוה ליה למימר של שנה שעברה דהא מונין משעת לידתו כדכתב להדיא. (א.ב.)] אמנם הר"ש סיריליאו גרס והן מתעשרין עם בני תשרי, דהיינו גורן דאב ומניחן לגורן הבאה והם מתעשרין עם בני אלול. [ולגירסא זו עשו מעשר בהמה כשליש].

ד) מתניתין. בשלש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה. מבאר רבינו עובדיה מברטנורא דבכל פרק היו תורמים דהיינו מפרישים מהלשכה בג' קופות, כל אחת בת ג' סאין. וכן משמעות לשון התוספות בקידושין (ג"ד). ד"ה מועלין. אמנם הרמב"ם (שקלים פרק ב הלכה ד-ו) מפרש, דקודם היו מפרישין מהלשכה לתוך ג' קופות גדולות שכל אחת מהן מחזקת ט' סאין, ומה שבתוכן נקרא תרומת הלשכה, ומה שנשאר בלשכה נקרא שירי הלשכה, ובכל פרק תורמין מהן בג' קופות קטנות שכל אחת מחזקת ג' סאין. וכן כתב המאירי, אך כתב דההפרשה לקופות הקטנות נקראת תרומת הלשכה. ועיין לקמן דף ט. אות (ה).

ה) שם. עיין באות דלעיל. והתוספות יום טוב (כאן) הוכיח כשיטת הרמב"ם מהירושלמי, דשאל ר' זעירא כמה הוא שיעורן של שלש קופות וכו', ועל כרחך דלא שאל על הקופות הקטנות, דשיעורן מפורש במשנה, אלא שאל על הקופות הגדולות. והשיב לו דבברייתא איתא דתורם כ"ז סאין, שמע מינה דכל אחת מהגדולות מחזקת ט' סאין. אמנם הקרבן העדה והמשנת אליהו והתקלין הדתין מפרשים דר' זעירא שאל כמה שיעור הקופות דהמשנה דמפנין וכמו הגירסא שלפנינו דלא גרס של שלש קופות.

ו) שם. עיין לעיל באות (ד) בדעת הרמב"ם, ועוד כתב הרמב"ם (שם הלכה ז') דבכל פרק תורם מכל ג' הקופות הגדולות אל הג' קופות הקטנות דהיינו שליש מקופה גדולה לקופה קטנה, וכן בשאר (עיין שם הסדר), אך הר"ש סיריליאו מפרש, דבפרק ראשון נטלו ג' קופות קטנות מהקופה הגדולה השלישית בלבד ורוקנו אותה

דהיינו היום האחרון של חודש אדר, יום ל"ה לספירת העומר, והיום האחרון דחודש אלול, והם ט"ו יום קודם הרגלים [מלבד יום הרגל]. והקשה התוספות יום טוב (כאן) מדוע בהלכות שקלים (פ"ב הלכה ה) כתב הרמב"ם דהזמנים דשקלים הם בראש חודש ניסן בראש חודש תשרי קודם יום טוב או אחריו, הא ליכא ט"ו יום קודם הרגל מלבד הרגל, (עיין שם).

כג) גמ', פלגא דשלושים יום קודם למועד שדורשים בהלכותיו. בבכורות (נ"ח). מבואר, דלרבי אלעזר ורבי שמעון הזמן בא' בניסן, משום דסבירא להו כרשב"ג די"ד יום קודם הפסח דורשים בהלכות הפסח ולית להו דין פרוס כלל. ומבואר שם ברש"י כת"י ד"ה ב' שואלים, דענין המעשר נמי מהלכות הפסח שמעשרין הבהמות לצורך הרגל, והקשו התוספות (שם נ"ז): ד"ה בפרוס, דבשלמא הי"ד יום קודם הפסח מונים מ"ד ניסן, משום דעיקר הדרשה בהלכות הרגל מפני הקרבנות, וקרבים בי"ד ניסן, הלכך הזמן בא' ניסן, אבל בתשרי הוה ליה למימני י"ד יום קודם ט"ו בתשרי, ואם כן זמנו ב' בתשרי, ולא כבמשנה דזמנו מעיקר הדין בא' תשרי. ותירצו, דלעולם מונים י"ד יום מלבד הרגל הלכך זמנו בא' בחודש, ואף דבניסן הוה ליה למימני י"ד יום קודם י"ד ניסן, כיון דנביא עומד ודורש, מכל מקום לדורות לא חשו חכמים להקדים את הזמן דפסח לפני הזמן דסוכות וקבעו זמן אחד.

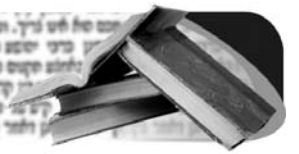
כד) שם. המגן אברהם (סימן תכ"ט סק"א) הוכיח מדאיתא במשנה בפרוס העצרת, ומבואר הטעם משום שדורשים בהלכות הרגל שלושים יום קודם הרגל, שמע מינה דאף קודם עצרת וסוכות דורשים שלושים יום קודם הרגל. ודלא כהבית יוסף (שם) דדוקא שלושים יום קודם הפסח דורשים משום דהלכותיה מרובים. ובביאור הגר"א (שם) כתב, דדין דדורשים שלושים יום קודם עצרת תלוי במחלוקת התנאים דמתניתין אם הזמן ט"ו יום קודם עצרת, או בא' בסיון.

כה) גמ', כדי שתהיה הבהמה מצויה לעולי רגלים. מבואר בבכורות (נ"ח). דאף דאפשר למכור ולשחוט ולאכול קודם הגורן, מכל מקום לא שוחטים עד הגורן, כיון דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה. והוסיף רבינו עובדיה מברטנורא דהיינו בדבר שאין חסר בו כלום דהרי הוא עצמו אוכלו שלמים. והקשה התוספות יום טוב (שם) דהרי מתחסר באימורין, שבחולין חלקם ראוי לאכילה וחלקם למלאכה. הלכך פירש דלא חסר אלא קצת. והלחם שמים מבאר, דבאמת אינו חסר כלום כיון דיכול להביאו לשלמי שמחה, דבלאו הכי חייב בהם ובאים ממעשר בהמה.

כו) גמ', כל המשהה טבלו עובר בכל תאחר. עיין בקרבן העדה ובגליון הש"ס. והר"ש סיריליאו מבאר, דכיון דלרבי יודן תיקנו זמנים למעשר בהמה כדי שלא יבא לידי בל תאחר, ולולי התקנה היה צריך לעשר מיד כשיש לו עשר בהמות. [וכדעת היראים לעיל אות (יט)], אם כן בתרומה ומעשר דליכא להאי תקנה עובר אם לא מפריש לאלתר. והקשה בהר אפרים (שם) אי מהאי טעמא, מדוע אין מעשרין את הנולדים מזמן הגורן עד ז' ימים קודם הרגל, דאינם מחוסרי זמן ואין בהם חשש דבל תאחר.

דף ה' ע"א

א) גמ', טעמא דר"א ור"ש לבשו כרים הצאן וכו'. בראש השנה (ח)

הכנסת לא יצא, וממילא לא מצינו ששתאן בכרך אחד יצא. נואולי יש ליישב על פי מה שכתב הביאור הלכה (סימן תע"ב סעיף ח' ד"ה שלא כסדר) דלהרשב"ם מיירי, בששתאן רצופים זה אחר זה. אבל הירושלמי מיירי בשהה בינתיים, דאף דלא עשה כהוגן משום דלא הסמיך ההגדה לכל כוס, יצא בדיעבד. (א.ב.)

(י) גמ', מהו לצאת בין של שביעית. מבאר הקרבן העדה דשל שביעית לא קרינן ביה לכם, וסלקא דעתך דבד' כוסות נמי בעינן "לכם" כבמצה. והרש"ש (בסוף פסחים על הירושלמי) הקשה, דודאי שביעית נחשב "לכם", כדכתיב והיתה שבת הארץ לכם, ועוד דבאתרוג בעינן לכם והרי יוצאים באתרוג של שביעית. והתקלין חרתין מבאר, דאיירינן לאחר הביעור, דאסור ליהנות מין של שביעית קודם שהפקירו, וקא משמע לן דמצוות לאו להנות ניתנו, ומשום הכי ראוי לד' כוסות. והרש"ש סיריליאו סבר, דמשום דיש מצוה לאכול פירות של שביעית, שנאמר לאכלה, סלקא דעתך דלא יוצא ידי חובת ד' כוסות בין של שביעית, כיון דבלאו הכי מחוייב לשתות את היין מדין שביעית. ובהר אפרים מפרש בשם רבינו משולם, דיין של שביעית לא עבדו בו, ואינו משובח ומשום הכי אין מביאין ממנו לנסכים, וסלקא דעתך דמהאי טעמא אינו ראוי לד' כוסות, כיון דכוס ראשון הוא הקידוש ובעינן בו יין הראוי לנסכים, קא משמע לן דכשר, משום דבנסכים נמי כשר בדיעבד. והקהילות יעקב (בגליון הירושלמי) מבאר, דסלקא דעתך דאסור כיון דחייב בד' כוסות, אם כן כששותה יין של שביעית הוי כפורע חובו בפירות שביעית, והווי כסחורה.

(טו) גמ', מהו לצאת בין מזוגין. הקרבן העדה מבאר דמזוג היינו יותר מכדי הצורך, דהיינו יותר מג' חלקים ועד ששה חלקים, מים. אך התקלין חרתין מבאר על פי הירושלמי (פסחים ט"ח:), דנחלקו בטעמא דד' כוסות, דלמאן דאמר כנגד ד' כוסות דפורענות דנאמר שם קח את כוס היין [דמסתמא מיירי בין מזוג], אם כן אף ד' כוסות דינם ככל סתם יין שהוא מזוג, אך למאן דאמר כנגד ד' כוסות דנאמרו בכוס של פרעה שהיה יין חי, דין ד' כוסות בין חי. והסיקו דיצא בין בחי בין במזוג כב' הטעמים.

(טז) גמ', ארבע כוסות שאמרו יוצאין בהן בין חיון ובין מזוגין. בפסחים (ק"ח:), אמר רבא, שתאן חי ידי יין יצא ידי חירות לא יצא. וביארו התוס' (שם) ד"ה שתאן, דמדין כוס של ברכה לכתחילה בעינן מזיגה. אך הרמב"ם (חמץ ומצה פרק ז הלכה ט) כתב דד' כוסות צריך למזוג אותן כדי שתהיה שתייה עריבה הכל לפי היין ולפי דעת השותה. ודייק בחידושי הגרי"ז (על הרמב"ם שם), דלדעת הרמב"ם איכא ב' דינים בד' כוסות. א'. מדין כוס של ברכה. ב'. משום דרך חירות, ומשום הכי בעי שתהיה השתייה עריבה. אך לדעת התוס', דין ד' כוסות משום כוס של ברכה בלבד, הלכך שתאן חי יצא ומזיגה בעינן למצוה מן המובחר. אבל להרמב"ם יצא ידי ברכה אך דרך חירות לא יצא. ולפי זה מבאר הגרי"ז את מחלוקתם בשתאן בבת אחת, דהתוס' (שם) ד"ה ידי כתבו, דהא דידי יין יצא היינו משום שמחת יום טוב, אך הרמב"ם (שם) כתב, דידי חירות יצא. והוא משום דלרמב"ם איכא נמי דין חירות בד' כוסות. אבל לתוס' דאין דין חירות לא קיים מצות ד' כוסות כלל).

(יז) גמ', מצוה לצאת בין אדום שנאמר אל תרא יין כי יתאדם.

ובפרק השני מהקופה הגדולה השניה בלבד ובפרק השלישי מהקופה הראשונה. והתפארת ישראל (פ"ג אות א' וז') פירש דבכל פרק תרמו קופה אחת של ג' סאין.

(ז) גמ', וכתוב עליהן אלף בית גימל. הטעם שכתבו האותיות מבואר ביומא (ס"ב). כדי לידע איזה נתרם ראשון, דמצוה להביאו מן הראשון. ועוד משום שכשהראשונה נתרמה והיתה ראויה להקרבה, עדיין השניה לא נתרמה.

(ח) שם. הרא"ש בפסחים (פרק י' סימן ל') למד מכאן דגם בג' מצות דליל הסדר יש לעשות סימן למצה שנאפית ראשונה וכן לשניה ולשלישית כיון דמצוה בראשונה, ואם החליף שניה בראשונה אינו מעכב. (עיין בקרבן העדה)

(ט) גמ', יונית כתוב עליהן. עיין בקרבן העדה. והתפארת ישראל כתב, דרבי ישמעאל אתי לחדש, דאם יש טעם לכתוב ביונית, מותר אף בבית המקדש ולא חיישינן לקדושת הכתב.

(י) גמ', ולא במנעל ולא בסנדל. הר"ש סיריליאו גורס ולא באנפליא ואין צריך לומר במנעל ובסנדל. כגירסת הגמ' ביבמות (ק"ב:). והקשה ההר אפרים דלגירסא דידן דמשמע דהטעם במנעל וסנדל משום חשד, הרי בלאו הכי אסור להכנס לעזרה במנעל וסנדל, והוסיף דדוחק לפרש דמיירי במנעל וסנדל של בגד [כדפירש התפארת ישראל] כיון דסתם מנעל וסנדל הוי של עור.

(יא) [מתניתין, שמא יעני ויאמרו מעוון הלשכה העני וכו']. צריך עיון מדוע החשד רק יהיה מתי שיראו שיעני וכו', הא מיד כשרואים אותו נכנס ויוצא עם מנעל וכו' יחשדו בו שהחביא שם מעות, וכדמשמע בשבת (כג.). דאיכא חשד אף בחשש רחוק לענין נרות חנוכה ופאה (עיין שם). ונראה לומר, דהכא מעטים בני אדם שרואים מי נכנס ללשכה, וכל מה שגזרו היינו דוקא משום שלאחר זמן שיראו בו שהעני או העשיר יאמרו דהווי מחמת שתרים את הלשכה וגול. ואף שאינם יודעים אם נכנס לשם בפרגוד חפות או לא, יאמרו דמסתמא נכנס באופן זה וגנב. (י.ר.)

(יב) גמ', שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל וכו'. מבאר התפארת ישראל דנקט ב' פסוקים, משום דמוהייתם נקיים אין כל כך ראי', דאפשר לאוקמי בגורם שיחשדוהו כבני גד וכו' שחשדום שלא רצו להכנס לארץ משום שפחדו מהכנענים, ומשום הכי הוצרכו לעבור חלוצים להסיר החשד, אבל כשאינו עושה דבר שיחשדוהו הוה אמינא דאין צריך, הלכך השמיענו ומצא חן, דלא רק שצריך להנקות מהחשד, אלא אף למצא חן.

דף ה"ב

(ג) גמ', אם שתאן בבית הכנסת יצא, דהא אמרה אם שתאן בכרך אחד יצא. איתא בפסחים (ק"ח:), דשתאן בבת אחת ידי יין יצא ידי ארבע כוסות לא יצא. ופירש רש"י (שם) ד"ה בבת אחת, שעירה ארבעתן לתוך כוס אחד. (ואין למה שנאמר לבבלי עם הירושלמי) אמנם הרשב"ם (שם) ד"ה בבת אחת פירש, דשתה ד' כוסות רצופין, ולפי זה לכאורה נחלקו הבבלי והירושלמי, דבבבלי איתא דלא יצא ולהירושלמי דיצא. ובהר אפרים ביאר, דהירושלמי סבר דהלל דליל פסח מדין קריאה, הלכך אם קראו בבית הכנסת יצא. אבל לבבלי מדין שירה הוא, ובכלל אמירת ההגדה, כדאמרינן לפיכך אנחנו חייבים להודות ולהלל וכו', הלכך אם אמרו בבית

הדרה היומית

מסכת שקלים דף ח – דף ט

כב השוון – כג השוון התשע"ד

יד. אך הראב"ד (שם) כתב, דקוץ הוא בעל שיער, ומלשון קוצותיו תלתלים. וחשוד שיחביא בשערו. ורבינו משולם מפרש, דקוץ היינו מי שנתכווץ ידיו ולא יכול לפשוט את אצבעותיו, לא יתרום מחשש שיאמרו שידיו מכווצות משום שנוטל מהלשכה.

ה' גמ', תני הגזברין היו מפספסין בקילקין. כתב הר"ש סיריליאנו בשם הראב"ד, דהיינו שיער בית השחי לבדוק אם נדבק על ידי הזיעה. אך הר"ש סיריליאנו גרס בסוגיין מפספסין בקלקלין, ופירש דהיו חדרים מסביב הלשכה ומשם היו מציצים עליו לראות אם הוא בולע מכספי הלשכה.

ה' גמ', מפני הברכה. כתב המאירי דמברכים על התרומה מהקופות הגדולות לקופות הקטנות דרק הם נקראים תרומת הלשכה. אך הר"ש סיריליאנו כתב דגם המילוי מהלשכה לקופות הגדולות נחשב תרומת הלשכה דגם על תרומה זו חלה הברכה (עיין לעיל דף ח. אות ד).

ו' שם. כתב הר"ש סיריליאנו דמברך אשר קדשנו וכו' להפריש תרומת שקלים, וכדכתיב יתן תרומת ה'. והקשה ההר אפרים הרי הפסוק נאמר על נתינת מחצית השקל, ולא מברכים כדכתב הרשב"א, משום שאינו נותן משלו כלום שנאמר לה' הארץ ומלואה. ולכן ביאר דהראיה מהפסוק רק לנוסח הברכה דמברכים להפריש תרומה, כדמצינו שקראו הכתוב תרומה.

ז' שם. כתב הר"ש סיריליאנו, דהראב"ד גרס ולמלי פומיה מאי, דהיינו הרי אפשר שכששאלו אותו ולא ענה היה פיו מלא או עסוק ולא יכל לענות, ותירצו, מפני הברכה, דהיינו דרק כשיעור של הברכה אמרינן דלא ענה, אבל אם לא ענה כשיעור יותר מהברכה, חשדינן שמא נתן מעות לתוך פיו. והוסיף הר"ש סיריליאנו, דלהראב"ד מדברים איתו דוקא כשנכנס וכשיוצא ולא כל העת שהוא בפנים, ודלא כהגירסא שלפנינו משעה שהוא נכנס עד שעה שהוא יוצא.

ח' מתניתין. והתורם מתכוין ודחפו לתוך הקופה. כתב הפני משה שיהא התורם מתכוין ודוחקו לשקלו לקופה, משמע שהתורם נוטל משקלו של בית רבן גמליאל, וכן פירש הריבב"ן. אמנם דעת הלחם שמים שלתורם אסור לכיין ליטול משקלו של אדם גדול, הלכך מבאר דאדרבא התורם דוחף את שקלו של בית רבן גמליאל למרחוק, משום שאינו רוצה ליטול בדוקא את שקלו.

ט' מתניתין, אין התורם תורם עד שהוא אומר להם אתרום וכו'. התפארת ישראל כתב דהטעם בזה, כדי לפרסם שתרם ברשות ולא יחשדוהו שנוטל לצורך עצמו, ועוד, כדי שיוכלו להשגיח עליו בשעה שהוא תורם. והלחם שמים כתב דהטעם משום שכל דבר מצוה צריך להיות בהזמנה.

י' מתניתין, תרם את הראשונה וחיפה בקטליאות וכו'. כתב הרמב"ם בפירוש המשניות, דמיירי שנוטל מהקופות הגדולות אל הקופות הקטנות, ונוטל מקופה גדולה א' לקופה קטנה א' ומחפה את הגדולה, וכן מקופה גדולה ב' לקופה קטנה ב' ומחפה את הגדולה, וכן מקופה גדולה ג', הכל בפרוס הפסח. אך רבינו עובדיה מברטנורא מבאר, דהיו קופות קטנות בלבד ובפרוס הפסח היה ממלא מהלשכה את הג' קופות קטנות, ומעשה זה נקרא תרם את הראשונה, והיה מכסה את כל הנשאר בלשכה. וכן בשניה דהיינו בפרוס עצרת, היה ממלא ג' קופות קטנות ממה שנתנו על

הרמב"ן (בבא בתרא צ"ז): מלשון זה דאפילו בדיעבד לא יצא אם אינו אדום, וכדהוכיחו מהפסוק. אך הגר"א (אורח חיים סימן רע"ב סעיף ד') מוכיח מלשון הירושלמי דמצוה ביין אדום, דאדרבא הווי מצוה לכתחילה, ועוד הוכיח מפסחים (ק"ח:), דתנא קמא סבר דיוצאים ב' כוסות ביין חי ומוזג וחדש וישן, ולרבי יהודה צריך שיהא בו טעם ומראה יין, דמשמע דתנא קמא לא בעי מראה יין, והלכה כתנא קמא. אמנם הרמב"ן הביא ראיה זו ודחאה, משום דאפשר דתנא קמא ורבי יהודה לא פליגי, אלא כל אחד איירי בענין אחר. ואף אי תימא דפליגי אם בעינן טעם ומראה יין. הרי ספיקו דרב כהנא (בבא בתרא שם) היה אם הלכה כתנא קמא או כרבי יהודה, ופשט לו רבא דהלכה כרבי יהודה דבעינן יין אדום. [ואולי אפשר להוכיח דתנאי לא פליגי, מהא דהביאה הגמ' את הברייתא דיוצאין ביין חי וכו' ובלבד שיהא בו טעם ומראה יין, בלי מחלוקת. (א.ב.)]

דף ט ע"א

א' גמ', אצבעיים על אצבעיים על רום אצבע ומחצה ושליש אצבע. בפסחים (ק"ט.ו.) איתא דרביעית של תורה, אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע, ושיעור זה נלמד ממקוה דהוא אמה על אמה ברום שלוש אמות ומכיל ארבעים סאה. והקשו התוס' (שם) ד"ה רביעית דמידת הירושלמי אינו מתאים לחשבון מקוה, ותירצו, א'. דחשבון הירושלמי לפי מידות דציפורי, והבבלי לפי מידות מדבריות, ודציפורי יותר על ירושלמי בשתות ודירושלמי יותר על מדברי בשתות. (ועיין שם החשבון ב'). דהירושלמי מיירי בעיגול שבתוכו יש ריבוע של אצבעיים על אצבעיים, והוי שיעור הרוחב גדול מאשר השיעור בבבלי בשליש מלבר, ולכן בגובה השיעור בירושלמי פחות שלישי, והא דיש תוספת מעטה, היינו משום דלא דק לחומר.

ב' גמ', טהור מלהכשיר אבל לטמות מטמא. דעת הראב"ד (עדיות פרק ה' משנה א') דהא דפליגי בסוגיין היינו לענין טומאה חמורה כנבילה מדרבנן, דגזרו משום כזית נבילה. אבל הרמב"ם בפירוש המשניות (עדיות פרק ח משנה א') כתב, דבסוגיין פליגי אי איכא לדם נבילה טומאת משקין מדרבנן. והקשה ההר אפרים, אם כן מדוע בעינן רביעית הא משקין מטמאין בכל שהוא, ועוד הקשה, דלקמן הוכיחו דאין טומאה בדם נבילה מדתנן דם השרץ כבשרו וכו' ואין לנו כיוצא בו, ודחו (לפי גירסת הגר"א) דלמא לשיעור טומאתו, שדם השרץ מטמא כבשרו בכעדשה ודם נבילה ברביעית אף דבשרה מטמא בכזית, ולהרמב"ם דמיירי בטומאת משקין, מה החידוש דדם נבילה אינו מטמא בכעדשה, הרי משקין מטמאין בכל שהוא. ולכן מבאר ההר אפרים לדעת הרמב"ם דכוונת הגמ' דלמא לשיעור טומאתו, היינו דדם נבילה אינו מטמא טומאה חמורה כדם השרץ אלא טומאת משקין, ואם כן החידוש בדם נבילה דאינו מטמא בכעדשה אינו בשיעור הטומאה, אלא בדרגת הטומאה.

ג' גמ', קוץ לא יתרום מפני החשד. כתב הרמב"ם (שקלים פרק ב הלכה י) דעני או מי שהוא נבהל להון, לא יתרום מפני החשד. ופירש הראב"ד (שם) מלשון קצתי בחיי, והכסף משנה פירש, דבעני מלשון קיבוץ דמקבץ נדבות, ובנבהל להון מלשון וקובץ על

השלישית, ובפרוס העצרת נוטל תחילה מהקופה השלישית ואחר כך מהראשונה ומסיים בשניה, ובפרוס החג נוטל תחילה מהשניה ואחר כך מהראשונה ומסיים בראשונה. והקשה **הכסף משנה** (שם) דברייתא איתא דשלמה שלישי חוזר לשניה ואחר כך לראשונה, דהיינו שבפרוס עצרת מתחיל ליתול מהשלישית ואחר כך מהשניה ואחר כך מהראשונה ולא מסיים בשניה. ותירץ **המרכבת המשנה** (שם) בשם **הבתי כהונה**, דכוונת הברייתא דפרוס הפסח משלים בשלישית, דהיינו מסיים בה, ואחר כך בפרוס עצרת משלים בשניה דהיינו מסיים בה, וכן בפרוס החג חוזר לראשונה היינו שמסיים בראשונה. **הפני משה** גורס על פי **התוספתא** (פרק ב' הלכה א') שלמה ראשונה חוזר לשניה שלמה שניה חוזר לשלישית, וביאר דמייירי בקופות הקטנות, דכתוב בהן א' ב' ג', ונטל תחילה מהקופה הקטנה שכתוב עליה א', וכשנגמרו השקלים מקופה א', נוטל מקופה ב' ואחר כך מקופה ג'.

טז גמ', וכן היה רבי פנחס בן יאיר וכו'. עיין בפירושי **הקרבן העדה והתקלין חרתין**. איתא **בעבודה זרה** (כ"ג) ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה, מכאן אמר רבי פנחס וכו'. ומבאר **המהרש"א** (שם) דסדר המעלות כולל את הנהגת האדם במשך היום מקומו ועד שכבו, דעל ידי שלומד תורה בא לזהירות והיינו דמקיים את האזהרות שבה, ומוזהרות בא לזריות דעל ידי זה קם בבוקר בזמן, ומזריות בא לנקיות דכיון שקם בזמן יש לו פנאי לנקות את עצמו כראוי, ומנקיות בא לפרישות דעל ידי הנקיון אזי הפרישות שזהו התפילה שפורש מכל עסקיו היא כראוי, ומפרישות בא לטהרה דהיינו שאחר התפילה הולך ללמוד תורה בעיון ונקרא טהרה, משום שצריך ללמוד בטהרה, ומטהרה בא לקדושה דהיינו שיקדש עצמו בשעת אכילתו, ומקדושה בא לענוה כלפי חבריו (אף דאכל והאכילה מביאה לידי גאווה), ומענוה בא לידי יראת חטא שעל ידי הענוה אינו חוטא כלפי שמים וכלפי הבריות, ומיראת חטא בא לחסידות, דהיינו שעושה חשבון נפש בלילה על כל מעשיו ועוד שמוחל לכל מי שפגע בו, ומחסידות בא לידי רוח הקודש דהיינו שבשנתו תהיה עליו רוח קדושה ולא טומאה, וזהו ונשמרת מכל דבר רע שעל ידי לימוד התורה מגיע במעלות שלא יבוא לטומאה בלילה, ומרוח הקודש בא לידי תחיית המתים היינו שה' מחזיר לו את נשמתו בבוקר. ועיין שם שהאר"ך.

פרק רביעי התרומה

יז מתניתין, שומרי ספיחין בשביעית נוטלין שכרן וכו'. איתא **בבבא מציעא** (ק"ח.) ג' אוקימתות בפלוגתא רבנן ורבי יוסי. א'. תנא קמא סבר הבטה בהפקר קנה ואם כן השומר שמביט בספיחין קנאם. והרי העומר קרב רק משל ציבור, הלכך נוטל שכר ובכך הוא שומר של הציבור ולא קנה לעצמו, ולרבי יוסי הבטה בהפקר לא קני הלכך אפשר שישמור בחינם. ב'. לכולי עלמא הבטה בהפקר קני, ולתנא קמא חיישינן שלא ימסרם בלב שלם כיון שמעדיף שיקרבו משלו, הלכך נוטל שכר דהוי שומר. ורבי יוסי לא חייש שמא לא ימסרם יפה יפה. ג'. לכולי עלמא הבטה בהפקר לא קני, ולתנא קמא חיישינן לבעלי זרועות שיטלו בחזקה לעצמן,

הקטבלאות, ואחר כך מכסה את הנשאר, וכן בשלישית היינו בפרוס החג.

יח מתניתין, ולמה היה מחפה שמא ישכח ויתרום מן הדבר התרום. הגירסא בבבלי במשניות כאן שלישי לא היה מחפה שמא ישכח ויתרום מן הדבר התרום. **הרמב"ם** (בפירוש המשניות) מפרש שאת הקופה השלישית לא יכסה בפרוס הפסח, כדי שיהיה לו סימן להתחיל ממנה בפרוס עצרת. ואתי שפיר לפי הגירסא בבבלי, אמנם גם לפי גירסתנו דגרסינן למה היה מחפה מבאר **המראה הפנים** דהכוונה למה את הראשונות היה מחפה ואת השלישית לא. **ורבינו עובדיה מברטנורא** מבאר, דשמא ישכח ויתרום קאי על הקופות הראשונות דמכסה אותם כדי שלא יתרום מהם. ולגירסתנו אתי שפיר, ואף לגירסת הבבלי מבאר **התוספות יום טוב** דשמא ישכח ויתרום קאי ארישא.

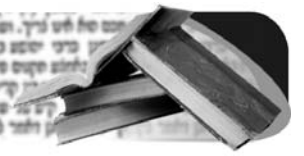
דף ט ע"ב

יב גמ', תני שמט את הקטבלאות נעשו כולן שיריים. מבאר הפני משה דהיינו אם שמט את הקטבלאות מכל הקופות הן נעשו שיריים. [וזהו כדעת **הרמב"ם** (עיין לעיל אות י) דהקטבלאות היו על הקופות הגדולות. אמנם לדעת **רבינו עובדיה מברטנורא** הקטבלאות היו על הכסף הנשאר בלשכה, ולפי זה פירוש הברייתא כפשוטו דאחרי התרומה השלישית שומט לכתחילה את הקטבלאות ונעשו שיריים.]

יג גמ', תני שלישי היא היתה עשירה שבכולן שהיו בה (איצטלי) אסטריאות של זהב וכו'. הקשה **המשנת אליהו** הא מבואר לעיל (ה.) דאין מצרפין למרגליות שמא יוזלו ויפסידו ההקדש, ואיך צירפו שקלים לאיצטלאות של זהב דהווי שווה כסף, ואפשר שיזול ויפסידו ההקדש. ותירץ, דרק לדרכונות של זהב היו מצרפין את השקלים, אבל את האיצטלאות של זהב הביאו כי כרכו בהם את הדרכונות בדרך. **והריבב"ן** מבאר, דאתי כר' יהודה **לעיל** (ו.) דאין לשקלים קצבה, והיו מביאים דרכונות של זהב זכר למחצית השקל. **והר"ש סיריליאנו** מתרץ על הקושיא **מלעיל** (ה.), דבני מדי הרחוקים סברו שמפני המרחק יגיעו שקליהם לאחר פרוס החג ולא יתרמו מהם, הלכך צירפו משקליהם לאצטלאות ודרכוני זהב.

יד שם. הקשה **השירי קרבן**, דבשלמא לשיטת **רבינו עובדיה מברטנורא** (עיין לעיל אות י) דבפרוס החג תרמו מהלשכה, אתי שפיר דהשלישית היתה עשירה, אבל לשיטת **הרמב"ם** בפירוש **המשניות** (עיין באות ה"ל) דבפרוס החג תרמו מהקופות הגדולות שכבר התמלאו לפני פרוס הפסח, אם כן מדוע השלישית היתה עשירה, הרי לפני פרוס הפסח עדיין לא הגיעו שקלי בבל ומדי. ותירץ, דלא היו ממלאים את הג' קופות גדולות באותו זמן. אלא כשהיה כדי שיעור ט' סאין בלשכה היו ממלאים את הקופה הגדולה הראשונה, וסמוך לראש חודש ניסן היו ממלאים את הקופה הגדולה השלישית, ובינתיים הורזים כבר שלחו שקליהם אף ממדי ובבל.

טו גמ', שלמה שלישי חוזר לשניה שלמה שניה חוזר לראשונה. עיין בפירושי **קרבן העדה והתקלין חרתין**. כתב **הרמב"ם** (שקלים פרק ב הלכה ז) דבפרוס הפסח כשממלא את הקופות הקטנות, נוטל בתחילה מהקופה הגדולה הראשונה, ומסיים בקופה הגדולה

הדרך היומית

מסכת שקלים דף ט - דף י

כג השו"ן - כד השו"ן התשע"ד

מכשירי קרבן, והרי איתא בתוספתא דלכולי עלמא בשעת קרבן דהיינו בזמן הבית נהגו יום טוב, והטעם משום שלא יהא עסוק במלאכתו וקרבנו קרב, ודין זה לא שייך במכשירי קרבן. אמנם **הקרבן העדה** גורס מתני' **מסייעא** לרבי יוסי, והיינו לרבי יוסי בשם ר' אילא, דמדנחלקו רבנן דנוהג יום טוב אף שלא בשעת קרבן, על כרחך דמודו דיחיד מביא קרבן עצים. ובפרט מדנוהג אף שלא בשעת הקרבן דהיינו אחר החורבן על כרחך דהקריבו מהעצים קרבנות ציבור, דאם הקריבו רק קרבנות יחיד ודאי לא היה נוהג יום טוב לדורות. וכן מבאר **התקלין חרתין** אלא דגרס מתני' פליגא על רבי אחא.

ו' גמ', [אמר רבי אליעזר בי רבי צדוק אנו היינו וכו']. **הקרבן העדה והתקלין חרתין** הוכיחו דמיירי אחר החורבן מדהזכיר צום תשעה באב. וקשה דגם בזמן בית שני צמו בתשעה באב כדכתב הרמב"ם.

בפירוש המשניות לראש השנה (פרק א' משנה ג'). (י. ר. א.)
ז' גמ', אין העומר בא מן הסוריא כדעתיה דאמר יצא קציר העומר שהוא מצוה. כתב החזון איש (שביעית סימן כ"ב סעיף ג') דמשמע מלשון הגר"א (ירושלמי שביעית פרק א הלכה ג) דמפרש, דכיון דקציר העומר מצוה הרי בעינן שיקצור בזמנו, וסוריא רחוקה מירושלים מהלך כמה ימים. והקשה, הרי אפשר לבוא בגמל פורח.

ולכן מבאר, דכיון דקציר העומר לרבי ישמעאל מצוה אם כן דינה שתבא דוקא מארץ ישראל. [גם צריך עיון לדברי הגר"א לשון **המשנה כלים** (פ"א מ"ו), ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות שמביאין ממנה העומר. הרי אין דין להביא דוקא מארץ ישראל אלא דאין אפשרות אחרת. (י. צ. ב.)]

ח' גמ', לא מצאו בסוריא מביאין אותן מספיחין שבארץ ישראל. כתב החזון איש (שביעית סימן כ"ב סעיף ג') דלכאורה מוכח מכאן שבסוריא לא נוהג דין הפקר בשביעית, ומדאי טעמא העדיפו להביא מסוריא, ודחה, דאפשר דלעולם נוהג דין הפקר אף בסוריא, ומה שהעדיפו להביא מסוריא, משום דבארץ ישראל לא היה מצוי שדה גוי בזמן הבית (דלא נהגה בו דין שביעית), מה שאין כן בסוריא.

ט' שם. גירסת הר"ש סיריליא לא מצאו ספיחין בארץ ישראל מביאין מסוריא, לא מצאו מביאים מחוץ לארץ, לא מצאו בחוץ לארץ, וזרעין אותו בתחילה. ומפרש דרק טומנין אותו בקרקע עד שיתלחלח קצת, ובוה נחשב זרוע ובטל אגב הקרקע, ונחשב כרמל. (ועיין באות הבאה)

י' גמ', ההן עומר מהו שיזרע בתחילה וכו' לא נמצא כקומץ על השיריים שאינן נאכלין. עיין באות הקודמת. כתב החזון איש (שביעית סימן כ"ב סעיף ג') בשם (המפרשים) **הקרבן העדה והתקלין חרתין**, דנמצא כקומץ על השיריים שאינן נאכלין, הוא תירוץ על הקושיא מהו שיזרע בתחילה, דהיינו דאם יזרע לכתחילה יאסר באכילה, ומכאן מוכח דהזרוע בשביעית נאסרים הפירות מדאורייתא. והביא דהראב"ד פירש, דלא נמצא כקומץ על השיריים הוא קושיא על המשנה דשומרי ספיחין, דאיך הקריבו את העומר מהספיחין הרי השיריים אסורים באכילה, והיינו אליבא דרבי עקיבא דספיחין דאורייתא, והוסיף **החזון איש** דאין לנטות מפירוש הראב"ד ולפי זה אין איסור דאורייתא על פירות שביעית שנזרעו באיסור.

והשומר נוטל שכר מההקדש כדי שיצא על הספיחין שם של הקדש ויפרשו מהם, ורבי יוסי לא חייש לבעלי זרועות.

יח' מתניתין, אמרו לו אף אתה אומר שאין באין אלא משל ציבור. עיין באות הקודמת, האוקימתא השלישית במחלוקתם. ופירש רש"י בבא מציעא (ק"ח:): ד"ה ומה אתה אומר, דאמרו לו רבנן דלדברינו דתיקנו חכמים ד' זוזין לשומר מהתרומה, אם ימחל עליהם נמצאו ד' זוזין של יחיד בלשכה ויקנו מהם קרבנות ציבור, והרי הם באים רק משל ציבור. וביאר **המשנה למלך** (שקלים פרק ד הלכה ו ד"ה והנה) דאין להקשות דיתקנו שימסור הד' זוזין לציבור כיון דרבנן חשו שמא לא ימסרם יפה יפה. **והמרכבת המשנה** (שם) הקשה על הרמב"ם (שם) איך פסק כלישנא בתרא ומשום בעלי זרוע, הרי בהל' כלי המקדש (פ"ח הלכה ז') כתב, דלא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה, ואם כן יתקנו דהשומר ימסור חלקו לציבור. ותירץ, דהרמב"ם לא מפרש כרש"י דהחסרון לרבנן משום דאין קרבן ציבור בא משל היחיד, אלא דתיקנו רבנן ד' זוזי לשומר כדי שימסור את נפשו נגד בעלי הזרוע, ואם יוותר על שכרו לא ימסור את נפשו נגדם.

דף י ע"א

א' גמ', זמן עצי כהנים וכו' אמר רבי אחא דרבי יוסה היא וכו'. הקשה המגיה **למשנה למלך** (שקלים פרק ד הלכה ו ד"ה שוב) דאיתא **במנחות** (כ:): תניא קרבן מלמד שמתנדבים עצים וכן הוא אומר (בנחמיה) והגורלות הפלנו על קרבן העצים, ועל כרחך דמדאיתיה קרא קאי אליבא דכולי עלמא ולא רק אליבא דרבי יוסי.

ב' גמ', מה פליגינן בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן כל עלמא מודיי וכו'. הקשה **המקדש דוד** (סימן ל"ה סעיף א') הרי הטעם של רבנן משום דחיישינן שמא לא ימסרם יפה, ואם כן מאי שנא מכשירי קרבן מהקרבן עצמו. ותירץ, דבקרבתו עצמו הא דבעינן משל ציבור הוא לעיכובא, דאם לא כן היאך יצאו הציבור ידי חובתן, ולכן חיישינן לרבנן שמא לא ימסרם יפה, אבל במכשירי קרבן אף דילפינן מקרא דבעינן משל ציבור מכל מקום אינו מעכב אם בא משל יחיד, ולכן במכשירין לא חיישינן שמא לא ימסרם יפה.

ג' גמ', אשה שעשתה כתונת לבנה כשרה ובלבד שתמסרנה לציבור. **ביומא** (ל"ה:): איתא, דעובד בה דוקא עבודת יחיד, וקא משמע לן דלא חיישינן שמא לא תמסרם יפה יפה. והקשו **התוס' (שם)** ד"ה **ניחוש**, דמאי שנא משומרי ספיחין דרבנן חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה. ותירצו, דהכהן הגדול ודאי ימסור יפה כיון דהוא גדול בתורה ויודע שצריך למסור יפה, ועוד כיון שכבוד הכהונה שלו ימסור יפה אגב החביבות שעובד בה. (ועיין באות הבאה)

ד' שם. עיין באות הקודמת. **המשנה למלך** (שקלים פרק ד הלכה ו ד"ה שוב) תמה על קושית התוס' ביומא (שם) הרי מבואר להדיא ביומא דהתירו רק לעבודת יחיד ולא לעבודת ציבור, ועל כרחך משום דחיישינן שמא לא ימסרם יפה כדמצינו בשומרי ספיחין. והמגיה (שם) הקשה מסוגיין, דבכתונת הוויא מכשירי קרבן ובהא מודים חכמים לרבי יוסי ולא חיישינן שמא לא ימסרנו יפה.

ה' גמ', מתני' **פליגי על רבי יוסי אותן הימים וכו'**. כך גירסת הפני משה, ומבאר, דהכוונה לרבי יוסי בשם ר' אילא דקרי לקרבן עצים

הדרה היוזמי

מסכת שקלים דף י

כד חשוון התשע"ד

דף י ע"ב

יא) מתניתין, פרה וכו' באין מתרומת הלשכה. כתב הקרבן העדה דהוא משום דחטאת קרייה רחמנא. אמנם התוספות בבבא קמא (ע"ז:): ד"ה אומר כתבו, הטעם משום דנצרכת לכהנים העובדים במקדש ומשום הכי חשיב צורך קרבן, ולב בית דין מתנה עליהם, כדמצינו במלמדי הלכות קמיצה. ואפשר דכיון דהיא צורך קרבן, אף לא בעינן לתנאי בית דין.

יב) מתניתין, ושעיר המשתלח וכו' באין מתרומת הלשכה. הקרבן העדה והתקלין חדתין פירשו, משום דצריך ליקח ב' שעירים ואין ידוע מראש איזה יעלה בגורל לה'. והקשה המקדש דוד (סימן ל"ה סעיף א') דלהאי טעמא, אליבא דרבי שמעון ביומא (ס"ג:), דסבר דכשמת השעיר המשתלח מביאין אחד אחר תחתיו בלא גורל, יכול להביאו משיירי הלשכה ולא מתרומתה, דהא אין צד שיעלה לה', וזה לא שמענו.

יג) מתניתין, ולשון של זהורית וכו' ולשון שבין קרניו. דעת התוספות ישנים יומא (ס"ז. מודפס בדף ס"ח:): דלשון של זהורית היינו בראש שעיר המשתלח כמבואר ביומא (מ"א:): שהיו קושרים לו אחר הקלפי כדי שלא יתערבו השעירים זה בזה. ואם כן, הלשון שבין קרניו, היינו לשון שהיה קשור חציו בסלע וחציו בין קרניו המבואר ביומא (ס"ז:). ורבינו עובדיה מברטנורא מפרש, דלשון של זהורית היינו שני תולעת שהיו משליכין לתוך שריפת הפרה, והוא הדין לעץ ארו ואזוב, אלא דנקט לשון של זהורית לאפוקי מלשון של שעיר המשתלח שבא משירי הלשכה ולא מתרומת הלשכה. וכן כתבו הקרבן העדה והתקלין חדתין. אמנם הריבב"ן מפרש על פי הגמ' ביומא (ס"ז:). דבתחילה היו קושרים לשון של זהורית על פתח האולם וכו', ואחר כך התקינו לקשור אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו. ולשון של זהורית היינו חציו כשהיה בפתח האולם, ולשון שבין קרניו היינו חציו בסלע וחציו בין קרניו.

יד) מתניתין, מותר התרומה לכלי שרת. בכתובות (ק"ו ע"ב) נסתפק רב הונא אם כלי שרת נחשבים צורך מזבח, ובאים מקדשי בדק הבית. או נחשבים צורך קרבן ובאים מתרומת הלשכה, ומסיק רב דבאים רק מתרומת הלשכה. והרא"ם הורוויץ (שם) מדייק מדלא פשט ליה ממשנה דידן, על כרחך דרב הונא הסתפק האם כלי שרת באים אף מבדק הבית. אמנם בשיטה מקובצת (שם) נראה דרב הונא הסתפק אם כלי שרת באים ונקא מבדק הבית. ובהפלאה (שם) הקשה הא חזינן מהא דעשו המחנות דעת קורח ציפוי למזבח הנחושת, דכלי הוו צורך מזבח, דאם צורך קרבן הרי היו בקדושת קרבן והיאך הורידום לקדושת מזבח. ותירץ, דאפשר שלא ביטלו את הציפוי לגבי המזבח, ועל כרחך דלא ביטלו שהרי אסור להוסיף על מידות המזבח [נדבריו צריכים עיון מכמה אנפין].

טו) מתניתין, מותר תרומה לקיץ המזבח. כתב הרי"ף (ברכות י"ג. מדפי הרי"ף) כשם שאין הציבור מביא עולת נדבה כך אין הציבור מתפללין תפילת נדבה. ורבינו יונה (שם) הקשה עליו דהא איתא במתניתין, דמותר התרומה לקיץ המזבח, אם כן חזינן בציבור קרבן נדבה, ואין לדחות דדוקא מותר התרומה הביאו נדבה, דמסתמא אם לא נשאר מותר התרומה היו מנדבין כדי שהמזבח לא יהיה בטל.

טז) גמ', תלמידי חכמים המלמדין את הכהנים וכו' נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. התוספות בכתובות (ק"ה) ד"ה גוזרי הקשו, היאך גוזרי גזירות שבירושלים נטלו שכרן מתרומת הלשכה הכתיב ולא תיקח שוחד. ותירצו דלא נטלו בתורת שכר אלא כיון שלא היה להם זמן לפרנסתן, הלכך פרנסתן מוטלת על הציבור. והוסיפו דלפי זה אתי שפיר הא דמלמדי הלכות נטלו שכרן מתרומת הלשכה, אף דאסור ליטול שכר כדי ללמד תורה.

יז) גמ', מגיהי ספר העזרה נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. פירש רש"י בכתובות (ק"ו:). ד"ה מגיהי ספרים, דהיינו של כל אדם, דאסור להשהות ספר שאינו מוגה וכיון שראו הבית דין שמתעצלים בזה הפקירו את תרומת הלשכה לשם כך. ועיין בהגהות הגר"א (כאן אות א'). והשיטה מקובצת (בכתובות שם) כתב בשם תלמידי הרשב"א דמיירי בספרים שהיו הכהנים לומדים בהם הלכות עבודה, הלכך נחשבים צורך עבודה.

יח) גמ', שני דיני גזילות וכו'. בשיטה מקובצת כתובות (ק"ה). כתב בשם הראב"ד, דהיו דנים על עבירות שהיו במקדש ובגבולין, ולכן נוטלין שכרם מתרומת הלשכה. אמנם החזון איש (מנחות סימן כ"ח סעיף ה') מבאר דהוי צורך קרבן דאם אנשים יורגלו בגזל יביאו מהגזל למזבח.

יט) גמ', נשים האורגות בפרוכת וכו'. בכתובות (ק"ו ע"א) הגירסא בפרוכות, ומבואר שם דט' הפרוכות של השערים לכולי עלמא היו באים מתרומת הלשכה, וביאר רש"י (שם) ד"ה בדבבני, דלצניעותא עבידי ואינם במקום בנין, אבל בב' הפרוכות שבין ההיכל לבין קדש הקדשים נחלקו האם נוטלין שכרן מתרומת הלשכה או מקדשי בדק הבית הואיל ועשויים במקום הבנין, דבבית שני היה ההיכל גבוה ולא יכלו לעשותו מבנין ברוחב אמה, ולכן עשו הפרוכות.

כ) שם. עיין באות הקודמת. הרמב"ם (שקלים פרק ד הלכה ח) פסק, דההיכל והעזרות נעשין משירי הלשכה. והקשה המקדש דוד (סוף סימן א') דאם כן מדוע פסק הרמב"ם (שם הלכה ב) דפרוכות של היכל שתחת הבנין עשויות באות מקדשי בדק הבית. ותירץ, דשאני פרוכות שעשאו שנים חדשים בכל שנה, ולכן נחשבים כתיקון בדק הבית, דהיינו דדוקא בגינת הבית מתחילה נוטלים משירי הלשכה כדי שיהיה זכות לכל עם ישראל בבנין הבית, אבל תיקון הבית נעשה מקדשי בדק הבית.

כא) גמ', מזבח העולה וכו' באין משירי הלשכה חוץ לעזרות באין מלשכת בדק הבית. בכתובות (ק"ז:): הגירסא להיפך, דמזבח וכו' באין מבדק הבית וחוץ לעזרות באין משירי הלשכה. וכן הגיה הגר"א כאן. אמנם התוספות בקידושין (נ"ד:): ד"ה תרי, מבארים את המחלוקת בין הבבלי לירושלמי, דהבבלי סובר דאין מועלין בשיריים, וירושלים אינה קדושה, הלכך מה שמחוץ לעזרה אתי משירי הלשכה. אבל המזבח וכדו' דקדוש אתי מבדק הבית דקדוש. והירושלמי סבר, דמועלין בשיריים וירושלים קדושה, ולכן המזבח וכדו' בא אף משירי הלשכה דקדוש וכל שכן מבדק הבית, וחוץ לעזרה בא אף מבדק הבית כיון דירושלים קדושה.

כב) גמ', והא תני אבני ירושלים מועלין בהן, וכי יש מעילה בשיריים כר"מ דר"מ אמר מועלין בשיריים (לפי גירסת הגר"א). מבואר דלרבי מאיר אבני ירושלים קדושות, והקשה החזון איש

הדרגת היוזמי

מוסכת שקלים דף י - דף יא

כד השוון - כה השוון התשע"ד

ולזה פרק ד' הלכה י"ד) הקשו על שיטת רש"י והמרדכי, מדאמר רב ששת (שם) דמותר להלוות מעות יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד ופרש"י (שם) משום דאינו אלא אבק ריבית וביתמי לא גזור רבנן, ולפי זה לא בעינן לתת למקבל בפני בית דין, דבלאו הכי לא גזור רבנן אבק ריבית בהאי גוונא. ועוד הקשה המשנה למלך על המרדכי דאף באיסור דאורייתא שייך לומר הפקר בית דין ולא רק באבק ריבית דרבנן.

א) גמ', דתנינן תמן בירוצי לח קודש וכו' כל בירוצי מדות הללו אם יש זבח אחר יקריבו עמו ואם לנו נפסלו בלינה ואם לאו ימכרו לקיץ המזבח (לפי גירסת הגר"א). וכתב רש"י במנחות (צ: ד"ה ואם לנו, לפי שאין זבח אחר. ומדייק המשנה למלך (מעשה הקרבנות פרק ב סוף הלכה ט), דדעת רש"י שנפסלים בלינה אף אם אין זבח אחר, והא דימכרו לקיץ המזבח היינו היכא דלא נפסלו בלינה, ולא היה זבח אחר. וכן מדייק מתוספות דמנחות (פ"ח. ד"ה בירוצי. אמנם הכסף משנה (שם הלכה י') כתב, דדוקא אם יש זבח אחר נתקדשו בלינה ונפסלים בלינה, אבל אם אין זבח אחר לא נתקדשו כלל ונפדין ודמיהן לקיץ המזבח.

ד) גמ', כהדא דתנינן אשה שעשתה וכו' עיין לעיל דף י. אות ג) דברי התוספות ביומא (ל"ה: ד"ה ניוחש, ולדבריהם קשה איך הוכיחו כאן מכתונת לבירוצי יחיד הרי דין זה דוקא בכהן גדול. ועיין גם לעיל י. אות ד) בשם המשנה למלך דאף בדבר שאינו מסוים כגון ד' זוזין דתקנו לשומר העומר חיישינן שמא לא ימסרם יפה, אליבא דרבנן. וצ"ע. (א.ב.).

ה) מתניתין. מותר הקטורת. רש"י בשבועות (י: ד"ה מה היו עושיין בה פירש, דקאי אמותר מהשלשה מנים יתירים של יום הכיפורים, דאי אפשר שכולם יכנסו לחופני הכהן הגדול. וכתבו התוספות (שם) ד"ה מותר, דבחינם פירש רש"י כן כיון דבלאו הכי יש מותר, שהרי הכינו שס"ה מנים למשך השנה וסגי בשנ"ד מנים כמנין ימות הלבנה, ואף דהמותר בעינן לשנים המעוברות, מכל מקום היו צריכין לחללן בראש חודש ניסן כדי להביא מתרומה החדשה.

ו) מתניתין, מפרישין ממנה שכר האומנין. פירש רש"י בשבועות (י: ד"ה מפרישין וד"ה מחללין, דהיו נוטלין מעות מתרומת הלשכה, ומוכין אותן לאומנין מפטמי הקטורת על ידי אחד מהגזברים. אמנם התוספות (שם) ד"ה מפרישין שכר סברי, דלשון מפרישין משמע הפרשה בעלמא ולא זכיה, ועוד, דמדקאמר בסיפא ונותנין אותה לאומנין בשכרן משמע דעדיין לא זכו בשכרן, הלכך פירשו, דסגי בהפרשה בעלמא לצורך מפטמי הקטורת, ובזה יוצאין המעות לחולין, ומשום דלב בית דין מתנה על המעות. ועיין (שם) דף י"א. בגמ', דמשום לב בית דין מתנה עליהן לא קדשו קדושת הגוף. ופירש"י (שם) ד"ה לב, דמתנים עליהם בשעת לקיחה דלא יקדשו קדושת הגוף אלא הצריכין לשנה. וכדברי התוספות. ואף דבסוגיין הקשו דאין הקדש מתחלל על הקדש, והעמידו במחלל המעות על הבנין, מכל מקום רש"י ותוס' (שם) פירשו כפשוטו וכדאיתא במעילה (י"ד: דמתניתין דידן איירי דליכא בנין.

ז) שם. התוספות בשבועות (י: ד"ה מפרישין שכר הקשו, מדוע הוצרכו לכל זה ולא נתנו לכתחילה את הקטורת לאומנין בשכרן. ותירצו דאתי אליבא דבן עזאי דאין הקדש מתחלל על מלאכה. אי נמי אף לרבי עקיבא דהקדש מתחלל על מלאכה, הני מילי בקטורת

(מנחות סימן כ"ח סעיף א') הרי לעיל (ט: אמר רבי מאיר דמועלין בשיריים שמא יצטרכו להן בסוף לקרבנות, אלמא דלולי האי טעמא לא היה קדושה בשיריים, ואף על גב דאבני ירושלים נלקחות משירי הלשכה, אם כן חזינן דאבני ירושלים אינן קדושות לדעת רבי מאיר. נוצ"ע מדוע אי אפשר לומר דכיון דבעינן ששיריים יקדשו מפני הקרבנות, הרי התנו עליהם שיקדשו וממילא קדשו לאבני ירושלים דרק משום הא הכשירום]. ותירץ, דעל כרחך צריך לומר דתרי תנאי אליבא דרבי מאיר, וכדאיתא בקידושין (נ"ד). תרי תנאי אליבא דרבי יהודה, אם אבני ירושלים קדושות.

ב) גמ', כלום אמר רבי מאיר אלא בתוך שנתו והכא חוץ לשנתו אנו קיימין. התוספות בקידושין (נ"ד). ד"ה מועלין, פירשו חוץ לשנתו, שהאבנים קיימים כבר כמה שנים. משמע שלמדו דלוקחים משירי הלשכה לצורך האבנים בתוך שנתו, אלא דדין המעילה פוקע כשעבר שנתו. והקשה החזון איש (מנחות סימן כ"ח סעיף ב') דאם מותר לקחת משירי הלשכה לאבנים בתוך שנתו משום דלב בית דין מתנה עליהם, הרי אין באבנים מעילה אף בתוך שנתו דהא בהא תליא, והכי הוי ליה למיפרך כלום אמר רבי מאיר אלא בשיריים שאפשר שיצטרך להם, אבל לא באבני החומה. ולכן מבאר את שאלת הירושלמי, כלום אמר רבי מאיר אלא בתוך שנתו שמא יצטרך להם, והכא לאחר שנתו היינו שלוקחין לאבני ירושלים רק אחר שנתו, דאז בטל הטעם שמא יצטרכו להם והוו חולין.

דף יא ע"א

א) גמ', רבי עקיבא אומר אין משתכרין וכו' אלא אם רצה יהיה ההפסד שלו והשכר להקדש מותר. משמע דהטעם משום חשש פסידאת ובכתובות (ק"ו: איתא בגמ' דהטעם בהקדש, דאין עניות במקום עשירות, ובשל עניים משום דלמא מתרמי להו עניא וליכא למיתבא ליה. ומבאר השער המלך (מלוה ולוה פרק ה הי"ד) דלענין מעות עניים לא פליגי, אלא דהבבלי מיירי במקום דליכא חשש פסידא, כגון דנוטלים מהמקבל דהבא פריכא, ואפילו הכי אין משתכרין כיון דמיירי במעות העומדות לחלק לעניים ודלמא מתרמי עניא וליכא למיתב ליה, אבל הירושלמי מיירי במעות שאין עומדים לחלק את הקרן לעניים, הלכך תלה הירושלמי דין זה בחשש הפסד. אמנם עדיין נחלקו לענין מעות הקדש.

ב) גמ', אין בעית די הפסדה דירך ואגרה דתרויכוון שרי. איתא בבבא מציעא (ע'). דיהבינן להו ניהליה בבי דינא, והיינו דנותנים את מעות היתומים למקבל בבית דין. ופירש רש"י (שם) ד"ה בבי דינא, דבעינן בפני בית דין משום שיש להם כח להפקיר את נכסי המקבל אצל היתומים ולהתנות עמו קרוב לשכר ורחוק להפסד. וביאר המרדכי (שם סימן של"ב) דבריו, דלולי שמקבל בפני בית דין הרי המעות דיתמי כשאר מעות שאסורים בהאי גוונא דרחוק להפסד משום אבק ריבית, אבל בפני בית דין מותר כיון דרבנן הפקיעו את ממונו, ודוקא באיסור אבק ריבית דרבנן אמרינן כן. והרא"ש (שם סימן נ"א) כתב דהטעם דבעינן בפני בית דין כדי שיהיה למקבל אימתא דבית דין. והרשב"א (שם) מבאר דבעינן בפני בית דין משום דאין האפוטרופוס רשאי להלוותן מעצמו למקבל אלא ברשות הבית דין. והרשב"א והמשנה למלך (מלוה

הדרה היוזמי

מסכת שקלים דף יא - דף יב

כה שוון - כו שוון התשע"ד

לפרש שהבית דין מתנים דמה שישאר מותר יפקע קדושתו, דהא איתא **בנדרים** (כ"ט.) דקדושת הגוף לא פקעה בכדי. והקשה, הא בעינן דהקטורת תתקדש בקדושת הגוף בכלי שרת בשעת הפיטום. והא כיון דאיכא תנאי בית דין על המותר שלא יתקדש מתחילה, אם כן פיטומו היה בלא קדושת הגוף [נדאקדושת הגוף לא יועיל תנאי], והיאך לקחו את מותר הקטורת מהתרומה החדשה. ולכן מסיק **החזון איש** דהתנאי בית דין אינו שלא יוקדש למפרע, אלא דיפקע קדושתו מכאן ולהבא, והא דקדושת הגוף לא פקעה בכדי, היינו דוקא אי ראוי עדיין למצוותו, אבל הכא דאינו ראוי דהווי מתרומה ישנה, אפשר דהבית דין יתנו ויתבטל קדושתו. ועיין **בשבועות** (י"א.) **רש"י** ד"ה **לב** דכתב, דהתנאי בית דין בשעת לקיחה, דלא ליקדשו קדושת הגוף אלא הצריכים לשנה. ומשמע להדיא דהוי תנאי למפרע. עוד נראה דקושיית **הגמ'** **בשבועות** (שם) כקושיית הירושלמי הכא, דבר שקדש בכלי שרת נפדה, ותירצה, דשמואל אמר קל הוא במותר. ומבואר בירושלמי להדיא כמסקנת **החזון איש**.

(י) **גמ'**, **הותירו תמימים וכו' בשבועות** (י.) פירש **רש"י** ד"ה **תמימים**, דמיירי בד' טלאים שנשארו בראש חודש ניסן, כדתנן אין פוחתין מו' טלאים מבוקרים בלשכת הטלאים. והקשה **הטורי אבן** (מגילה כ"ט ע"ב ד"ה חדש) מדוע לא לקחו בג' ימים האחרונים של אדר את הב' טלאים מהתרומה החדשה, ובכך לא יגיעו לידי מותר. ובתחילה פירש דמיירי הכא בב' הטלאים של ראש חודש ניסן דהביאום מהתרומה הישנה מספק דשמא יהיה אדר מעובר ויצטרכו מהתרומה הישנה. אך הוכיח **מפסחים** (צ"ו.) דאפשר לקיים דין ביקור אף קודם שהקדישום, כדמצינו בתמיד ובפסח ראשון של דורות שטעון ביקור, ואין טעון מקח. ואם כן אף לראש חודש ניסן יבקר הטלאים בלי להקדישם ובראש חודש ניסן יקדישום מהתרומה הראויה. ולכן פירש כדברי **רש"י** במנחות (דף ע"ט:) **ד"ה תמידין** בשם רבו, דמיירי הכא בתמידין שלא הוצרכו לציבור, כגון שאבדו והפריש אחרים תחתיהם ואחר כך נמצאו.

דף יב ע"א

(א) **מתניתין**, **המקדיש נכסיו והיה בהן בהמה ראויה לגבי המזבח וכו' כתב הרמב"ם** (מעשה הקרבנות פרק ה הכ"א) דהמקדיש נכסיו והיו בהם זכרים, שדינן שיקרבו עולות, אין עורותיהן לכהנים. ומדייק **הלחם משנה** דפסק כרבי יהושע שהזכרים עצמן יקרבו עולות. והקשה דסותר מה שכתב בהלכות ערכין (פ"ה הלכה ז) דהזכרים ימכרו לצורכי עולות וכרבי אליעזר. ותירץ, **בגליון הש"ס** (כאן) דלעולם פסק הרמב"ם כרבי אליעזר ואתי שפיר דבריו בהלכות ערכין, אלא דבהלכות מעשה הקרבנות דיבר הרמב"ם בגוונא דאית ליה זכרים ולא נקיבות, וכמאן דאמר בתמורה (ל"א:) דבהאי גוונא מודה רבי אליעזר דהזכרים עצמן יקרבו עולות.

(ב) **מתניתין**, **המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויים לגבי המזבח יינות שמנים ועופות, רבי אליעזר אומר וכו' ויביא בדמיהן עולות. הרמב"ם** (בפירוש המשניות) מבאר, דאף דסבירא ליה לרבי אליעזר דדמי הבהמות יפלו לבדק הבית, היינו משום דאית להו פדיון, אבל יינות שמנים ועופות דאין להם פדיון יביא בדמיהן עולות.

דיחיד, אבל הכא דמיירי בקטורת דציבור החמירו שלא לחללו על מלאכה. אי נמי דמיירי הכא בשכר מפטמי הקטורת של השנה החדשה, דאי אפשר לשלם להם מהתרומה הישנה אלא מהחדשה. אי נמי דמיירי הכא באומני בנין כדאיתא **במעילה** (י"ד:) דשכרן מבדק הבית, ואי אפשר ליתן להם את הקטורת בשכרן. **ורש"י** **במעילה** (י"ד:) **ד"ה מפרישין** תירץ, דמיירי דליכא בהאי מותר כשיעור כל שכר האומנין.

(ה) **מתניתין**, **ואם בא חדש בזמנו וכו' ופירש הקרבן העדה** אם הביאו שקלים קודם ראש חודש ניסן לוקחים מותר הקטורת מהתרומה החדשה על ידי חילול, ואם עדיין לא הביאו מהחדשה לוקחים מהתרומה הישנה. **והר"ש סיריליאו** פירש, חדש לשון חודש, דאם ראש חודש ניסן חל בל' אדר, דלא עיברו את אדר, הקטורת באה באותו יום מהתרומה החדשה, ואם עיברו את אדר באה באותו יום מהתרומה הישנה.

(ט) **גמ'**, **מביא מעות ומחללן על הבנין. התוספות במעילה** (י"ד.) **ד"ה בונין** הקשו, מדוע לא נותנים לאומנין שכרן מהקדש כדמצינו במגיהי ספרים שבירושלים, שנוטלין שכרן מתרומת הלשכה. ותירצו דתרומת הלשכה בא ממעות ציבור ושייך בזה לב בית דין מתנה עליהן, אבל שכר האומנין בא ממעות בדק הבית דהיינו נדבת יחיד, ובוה לא שייך לומר לב בית דין מתנה עליהם, אפילו אם הקדישם היחיד על מנת למוסרם לציבור.

דף יא ע"ב

(י) **גמ'**, **ונותנין אותה לאומנין בשכרן. הקשה החזון איש** (מנחות סימן כ"ח סוף סעיף ז') דכיון שנתנו אותה לאומנין בשכרן יצאה לחולין, והיאך לקחו אותה שוב מהתרומה החדשה, הא הוי כפיטמה חולין והקדישה ונחלקו בזה לקמן אי פסולה, והוכיח כן מהא דכתבו התוספות במנחות (מ"ו.) **ד"ה איזו**, דדבר הטעון קידוש תנור, כשפודוהו בטלה קדושת תנור ונשאר בצ"ע.

(יא) **גמ'**, **הא דצריכא ליה בכלי שרת. עיין בפירושי הקרבן העדה והתקלין חרתין. והר"ש סיריליאו** מבאר שהספק אם מותר הקטורת אתי לכלי שרת, תלוי אם מכתשת כלי שרת או לא, דאי הוויא כלי שרת, נתקדשה בה הקטורת קדושת הגוף, ולכן מותר הקטורת לכלי שרת, ואם מכתשת אינה כלי שרת, מותר הקטורת לא קדש קדושת הגוף, ואין מותר הקטורת לכלי שרת. ולפי זה מבאר המשך סוגיין. דמאן דאמר פיטמה בחולין פסולה משום דסבר דמכתשת כלי שרת, ומאן דאמר כשרה סבר דמכתשת אינה כלי שרת.

(יב) **שם**. עיין באות הקודמת. כתב **בחינושי רבינו הגרי"ז** (זבחים ק"ד: אתוד"ה לא), דהא דבעינן שתהא המכתשת כלי שרת אין זה מדין הקרבה, אלא מדין עשיית הקטורת דכל מעשיה אינן אלא בקודש.

(יג) **גמ'**, **פיטמה בחולין רבי יוסי בי רבי חנינה אמר פסולה. הגמ' בשבועות** (י"א.) הקשתה, על הא דפודים את הקטורת, וכי קדושה שבהן להיכן הלכה, ותירץ רבה דלב בית דין מתנה עליהן אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהיו לדמיהן. וכתב **החזון איש** (מנחות סימן כ"ח סעיף ז') דצריך לומר דתנאי בית דין הוא דהמותר לא יתקדש מתחילה, והוא מדיני תנאים ואינו מדיני ברירה. דאין

הדרה היוזמי

מסכת שקלים דף יב - דף יג

בו השוון - בו השוון התשע"ד

בן שנה שהקדישו להקריבו לאחר זמנו קדוש וכמו בבכור, ודוקא כשהקדישו על מנת להקריבו מיד אינו קדוש לרבי שמעון כיון דלא חזי, וזהו כוונת הגמ' דיליף מבכור דמהני בהקדישו על מנת להקריבו לאחר זמן, ולא בעל מנת להקריבו מיד.

ט שם. בתמורה (י"ט ע"ב) נחלקו רבי שמעון ורבנן במפריש נקיבה לאשמתו, דלרבנן תרעה עד שתסתאב ויביא בדמיה אשם או נדבה, ולרבי שמעון ימכרנה בלא מום. וטעמא דרבנן משום מיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף. וטעמא דר' שמעון דכל מידי דלא חזי לגופיה לא נחתא ליה קדושת הגוף.

י גמ', ולימא אין אני רואה דברי ר"ש באשם שהמותר אשם בא עולה. כן הקשו בגמרא מסכת תמורה (דף כ' ע"א) ופירש רש"י (שם) ד"ה הואיל, דהא מצינו עולת נקבה בעוף. והקשה האור שמח (פסולי המוקדשין פרק ד הלכה ט"ז) איך סלקא דעתך דגמרא לדמותו לעולה הרי בעולה אין הנקבה עצמה קריבה במותרו, אלא דיש במינו קרב בעוף, אבל בפסח הנקבה עצמה קריבה במותרו דהיינו שלמים. ולכן פירש האור שמח דשאלת הגמרא, על הדין דאשם בן שנה והביאו בן שנים בן שנים והביאו בן שנה, דלרבי שמעון אינן קדושים. ופריך הגמרא, הרי מותרו קרב עולה דכשר בכבש ואיל.

יא גמ', אם הקדיש אשם בא עולה אין גופו קרב עולה. בתמורה (כ'). תירצו דרבי סבר כרבנן דמותרות לנדבת ציבור אזלי ואין תמורה בציבור.

דף יג ע"א

א גמ', הרי הרובע והנרבע שאינן ראוין ליקרב וכו' והרי הן עושין תמורה. ופירש הר"ש סיריליאנו מדאיתקש משחתם למום בם, וכיון דממירין בבעל מום הכי נמי ממירין ברובע ונרבע. ומחדש ההר אפרים דלפי זה, כמו בבעל מום דממירין דוקא היכא דקדם הקדשו למומו, הכי נמי ברובע ונרבע ממירין דוקא היכא דקדם הקדשו לרביעה. אמנם הביא דבתוספתא דתמורה (פ"א הלכה ה) משמע דבקדם הרביעה ואחר כך הוקדשו ממירין, דקתני התם בהדי דאתנן, ואתנן על כרחך קודם ההקדש הוא, דאין חלות אתנן על הקדש, והוא הדין דממירין בקדם הרביעה להקדש.

ב מתניתנן, משלש ועמדו מד' יספק מד'. איתא בקידושין (כ"ט). דהקונה מההקדש במנה ולא הספיק למשוך עד שעמד במאתים אינו נותן אלא מנה, ולא אמרינן לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש, כיון דגם בהדיוט קאי במי שפרע. וכתב הרמב"ם (מכירה פרק ט הלכה ב) דבקנה ההקדש ואחר כך הוזל יכול ההקדש לחזור בו. [דהיינו שמחלק בין מכר ההקדש דאינו חוזר בו, לקנה ההקדש דחוזר בו]. והביא הראב"ד (שם) ראייה לדבריו ממתניתין דידן, דמשלש ועמדו על ארבע יספק מארבע, אלמא דכשהקדש קונה ואחר כך הוזל יכול ההקדש לחזור בו. והרשב"א (שם) תמה, מה הסברא לחלק. והר"ן (שם) כתב לחלק, דבקידושין מיירי דהפירות בעין בשעת הקניה וחל הקנין, הלכך אין ההקדש יכול לחזור בו, אבל הכא מיירי דאין הפירות בעין, ומשום הכי יכול ההקדש יכול לחזור בו.

ג מתניתין, אינו מקבל מעותיו עד שיהא המזבח מרצה. הקשה ההר אפרים דאם אינו מקבל מעותיו איך חל החיוב על המוכר,

אמנם הר"ש סיריליאנו גרס במשנה רבי אלעזר (וכן הוא במשניות) ומתבאר דרבי אלעזר קאי בשיטת רבי יהושע. וכן כתב הראב"ד (ערכין פרק ה הלכה ח). ובחידושי הגרי"ז (תמורה ל"א ע"ב) הוכיח מהתוספתא כהראב"ד.

ד מתניתין, ועופות. הקשה המלאכת שלמה בשם הראב"ד היאך ימכרו את העופות האין להם פדיון. ותירץ הראב"ד, דדוקא בקדשי קדושת הגוף לית להו פדיון, אבל הכא דמיירי בקדושת דמים אית להו פדיון.

ה גמ', מה טעמא דבן עזאי שאין ההקדש מתחלל על המלאכה. התפארת ישראל (אות ל"ו- ל"ז) כתב דרבי עקיבא ובן עזאי פליגי בתרתי, א. אי הקדש מתחלל על המלאכה, ב. אי חל על הקטורת קדושת הגוף. דרבי עקיבא סבר דאין בו קדושת הגוף אלא קדושת בדק הבית, הלכך יש לו פדיון. ובן עזאי סבר דדוקא שאר נכסים קדשי לבדק הבית אבל על הקטורת חלה קדושת הגוף.

ה שם. הרמב"ם (הל' מכירה פרק ז הלכה ד) פסק, דמלוה נחשב לכסף ואפשר לקנות בה קרקע דהוי קנין כסף, והאבני מילואים (סימן כ"ח ס"ק ט"ז) הביא ראייה לדבריו מסוגיין, דסבר רבי עקיבא הקדש מתחלל על המלאכה, והרי המקור דמעוה קונות דילפינן הדיוט מהקדש, דכתיב ביה ונתן הכסף וקם לו, וכיון דגבי הקדש מלוה הווי ככסף הוא הדין גבי הדיוט. והוסיף האבני מילואים דאף בן עזאי לא פליג על רבי עקיבא אלא בהקדש דחמור, אבל בהדיוט מודה דמלוה מהני.

ו גמ', קדשי בדק הבית שפודאן תמימין יצאו לחולין. הקשה רבינו משולם היאך יצאו התמימין לחולין הא תניא בתמורה (ל"ג): המתפיס תמימין לבדק הבית, כשהן נפדין אין נפדין אלא למזבח, שכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם. ותירץ, דודאי דבעינן לפדותן לצורך מזבח, אלא דהכא מיירי דפדאן בנתכין לשם חולין, דאף דעבר איסור הפדיון חל.

דף י"ב ע"ב

ז גמ', טעמא דר"ש שכן מצינו נקבה בעוף כשירה לבא עולה. בתמורה (כ'). הקשו אר' שמעון דאם כן אף כהן גדול המקדיש פרה נקבה במקום פר זכר תקדוש, דהא איכא פרת חטאת נקבה. ותירצו, דפרת חטאת הוי כקדשי בדק הבית ולכן אינה עושה תמורה. והקשה הלחם משנה (תמורה פרק א הכ"א) מדוע הקשו רק לרבי שמעון הרי לרבנן אף אשם ופסח עושה תמורה. ותירץ החק נתן (תמורה שם), דלרבנן הטעם משום דמיגו דנחתא קדושת דמים נחתא נמי קדושת הגוף, ופרה דכהן גדול הא לא הוי קדושת דמים, משום דכל המשנה בחטאות אינו קדוש כלל. מה שאין כן לרבי שמעון דטעמו משום דמצינו נקבה בעוף.

ח גמ', רבי שמעון אומר כל עצמן אינן קדושים. בגמרא מסכת תמורה (י"ט): הקשו לרבי שמעון, מאי שנא ממחוסר זמן דלא חזי וקדוש, ותירצו, דרבי שמעון יליף מחוסר זמן מבכור דקדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו. והשיטה מקובצת (שם אות י"ב) הקשה, דאף דיליף מחוסר זמן מבכור, מאי שנא הביאו בן שנה דראוי לכשיגדל ממחוסר זמן דכשר, ותירץ, דמחוסר זמן אין ראוי לשום קרבן, אבל בן שנה ראוי לקרבנות אחרים, ודוקא לאשם אינו ראוי להלכך חשיב דיחוי בגופו, ונפסל. והשפת אמת (שם) מתרץ, דבאמת אף

ריבית משום דאין ריבית להקדש. והקשה הראב"ד (מובא בשיטה מקובצת שם), הא תנן בסיפא, דאינו מקבל מעותיו אלא כשהמזבח מרצה, אם כן אין כאן ריבית כלל. ותירץ, דהכא מיירי שקבל משכון וכשהמזבח מרצה נוטלין המשכון ונותנים לו המעות. (ועיין באות הקודמת ובאות הבאה)

ה) שם. הרא"ש (מובא בשיטה מקובצת בבא מציעא דף נ"ז:): הקשה, איך הגובר נותן מעות למוכר בלי לקבל סלתות (וכדברי רש"י (שם) בד"ה הכא), הא הוציא המעות בלי לקבל תמורה ומעל. ותירץ, דהכא לב בית דין מתנה על מעות הלשכה שלא יקדשו מה שיתנו לסלתות, וכדי שההקדש יוכל לקנות סלתות. (וחזו"ן דגם לדעת רש"י והרא"ש הגובר נותן בתחילה מעות. ועיין באות הקודמת ושלפניה.)

הרי ההקדש קונה רק בכסף דכתיב ונתן הכסף וקם לו, ותירץ, דדוקא את שווי המעות אין המוכר מקבל, אבל פרוטה אחת לצורך הקנין בודאי נותנין לו כדי שיחול הקנין. והטעם דאינו מקבל מעותיו פירש הר"ש סיריליא, כדי שלא לדון עמו. אמנם רבינו עובדיה מברטנורא מבאר דבאמת המוכר מקבל את המעות מידי הגזבר, אלא דאינו זוכה בהם ואינם נחשבים שלו עד שיעלה לרצון על המזבח. והקשה ההר אפרים דאם המעות רק בגדר פקדון, היאך קנה ההקדש כלל הרי לא היה קנין כסף. [ולכאורה יש ליישב דמיירי שנותנים לו פרוטה אחת שתהיה שלו כדי שיחול הקנין וכדתירץ ההר אפרים לעיל.] ועיין באות הבאה ובאות שאחריה.

ה) שם. בבא מציעא (נ"ז:): אמרה הגמ' על דינא דמתניתין, דאין כאן

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:30 - 10:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן זכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ה"כ בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il
<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>